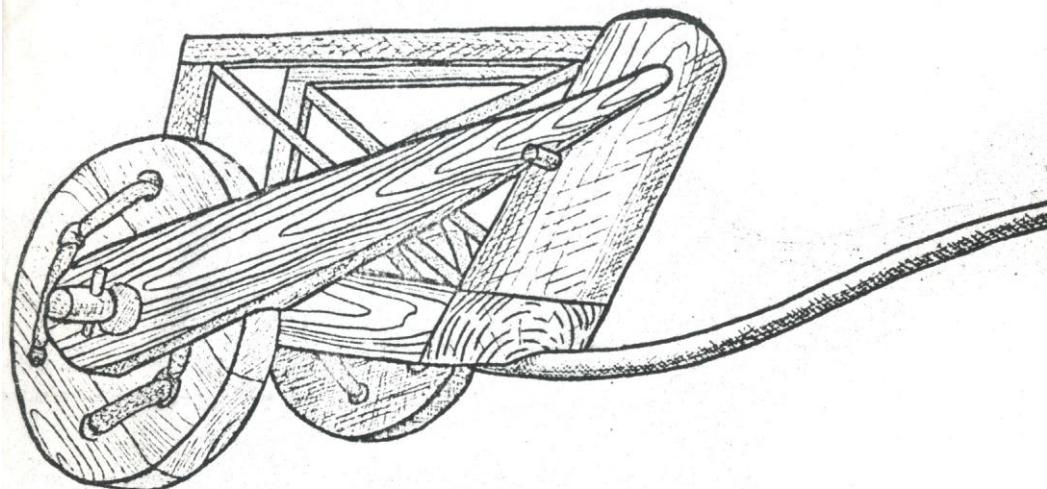

М.П.ОЛЕНКОВСЬКИЙ, С.Ж. ПУСТОВАЛОВ

ПАМ'ЯТКИ ЕНЕОЛІТУ ТА РАННЬОЇ
БРОНЗИ

АРХЕОЛОГІЧНА КАРТА
НИЖНЬОДНІПРОВСЬКОГО РЕГІОНУ
ВИПУСК 3

ХЕРСОНСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ

М. П. ОЛЕНКОВСЬКИЙ, С. Ж. ПУСТОВАЛОВ

ПАМ'ЯТКИ ЕНЕОЛІТУ ТА РАННЬОЇ БРОНЗИ

АРХЕОЛОГІЧНА КАРТА НИЖНЬОДНІПРОВСЬКОГО
РЕГІОНУ

ТРЕТЬІЙ ВИПУСК

Особистий автограф
м. Оліківський
ЕКЗ. 1993
М. Пустовалов

ХЕРСОН

1993

Видання "Археологічна карта Нижньодніпровського регіону" - перша зведенна публікація численних пам'яток цієї території. Охоплює час від раннього палеоліту по пізне середньовіччя включно. У випусках-монографіях наводиться історія відкриття та вивчення пам'яток, їх короткий опис.

У третьому випуску надається опис поселень, стійбищ (стоянок), грунтових могильників або окремих поховань енеоліту та доби ранньої бронзи. Наводяться наслідки розкопок та шурфовок. Надається список бібліографії та архівних джерел. Випуск, окрім переліку пам'яток, містить карти, плани пам'яток, ілюстрації археологічних матеріалів.

Призначається для археологів, істориків, палеогеографів, викладачів вузів, вчителів, студентів, музеїв працівників, краєзнавців.

Відповідальний редактор серії - М.П.Олінковський

Рецензент третього випуску - кандидат історичних наук
К.П. Буняташ

На обкладинці реконструкція бойової колісниці катакомбної
культури

ВСТУП

Останні двадцять – двадцять п'ять років увага дослідників доби енеоліту-бронзи Нижнього Дніпра майже повністю приділялась кургаційним поховальним пам'яткам. Спорудження великої кількості потужних зрошувальних систем вимагали від археологів покладати багато зусиль на охоронні розкопки саме курганів. Тому певна рівновага між поховальними та побутовими пам'ятками, що існувала у минулому, була різко порушена й основні погляди ча енеолітичне, ямне та катакомбне населення формувались на основі матеріалів курганних поховань – лише одного з існуючих джерел. Це призвело до однобічності розуміння історичного процесу і, як можна передбачити, до певних перекручень колишньої дійсності.

Після розкопок видатного Михайлівського поселення, результати дослідження якого стали грунтом для важливих висновків у багатьох галузях відповідного розділу археології, вивчення побутових пам'яток у Північному Причорномор'ї майже припинились. Так само як припинились, ледь розпочавшись, розкопки ґрунтових могильників /Шапошникова, 1961, С.3-12; Шапошникова, Бодянський, 1970/. Проте, розвідкові роботи приносили все нові й нові матеріали. Інформація про них розкидана по окремих, як правило, невеликих публікаціях /Шаповалов, 1971, С.395-396; Савовський, 1977, С.96-100; Зубар, Літвінова, 1982, С.110-112; Бондар, 1986, С.26-33; Болдін, 1980, С.232; Шапошникова, Шарифдинова, Смирнов, Нікітін, 1967; Вязьмітіна, 1961, С.64-74; та інш./.

По інших територіях процес узагальнення вже розпочався. Так, список катакомбних пам'яток на Південному Бузі опублікував В.І.Нікітін /1989, С.133-141/. Багато катакомбних та ямних поселень розкопано та обстежено у Середньому Подніпров'ї /Прихин, 1982/ та інш. Без такої копіткої але необхідної роботи дуже важко підступити до господарчих, а тим більше економічних реконструкцій. Поховальні пам'ятки майже не дають інформації з цього питання.

Основним завданням роботи є складання каталогу розвіданих пам'яток енеоліту – ранньої бронзи в Нижньому Подніпров'ї та Приславщі, так само як і виявленіх під час розвідок плоских могильників та окремих ґрунтових поховань на цій же території. У тих випадках коли пам'ятки не тільки обстежувалися але й розкопувалися або шурфувалися, дается більш докладна характеристика.

На жаль територія Нижнього Подніпров'я вивчена археологічними розвідками нерівномірно. Головна увага приділялась берегам Дні-

пра, особливо, Каховському водосховищу. Великі за обсягом розвідкові дослідження здійснено на Нижньодніпровських пісках та у Присиваші, де довгі роки працює М.П.Оленковський. Притоки Дніпра та балкова система були охоплені розвідками значно менше. Поді та відкритий степ досліджені ще гірше. У таких регіонах як Молочна, успішним пошукам відповідних пам'яток перешкоджають складні геологічні умови. Треба додати, що багато в чому наслідки розвідок залежать від особистих здібностей та вдачі дослідника. У зв'язку з цим варто згадати багаторічні успішні розвідки О.В.Бодянського, Д.Я. Телегіна, А.О.Щепинського та інших. Прикладом вдалого обстеження степових балок (Сірогоз та Торгай) є розвідки, проведенні у 1980 р. Я.І.Болдіним.

Переважна більшість знайдених під час розвідок пам'яток інтенсивно розмивається та руйнується завдяки антропогеновому чиннику. Тому у деяких випадках важко визначити, чи ми маємо справу з однією й тою самою пам'яткою, що була зафіксована в різні роки, чи з різними. Проте значна кількість пам'яток, знайдених у 50-і роки зберіглась й у 70-80-і роки. Врахувавши ту обставину, що Каховське водосховище щорічно розмиває кілька метрів берегів, площа деяких пам'яток, виявлених 30-40 років тому, значно більша, ніж це здавалося під час першого відкриття.

Важливов перешкодю для точного культурно-хронологічного визначення конкретної пам'ятки є фрагментарність матеріалу та наявність багатьох спільніх рис, особливо для ямної та катакомбної культур. Серед них - крем'яний та кам'яний інвентар, техніка виготовлення кераміки, одинакові форми посуду, металеві вироби, тощо. Тому у разі неможливості точного визначення пам'ятки застосовувались такі терміни як ямно-катакомбна пам'ятка, пам'ятка доби ранньої бронзи та інш. Більшість плоских могильників містять небіжчиків різних етнокультурних груп. Відсутність випадків прямої стратиграфії на могильниках в межах певного часу та безсистемність у розташуванні могил різних етнокультурних груп може служити одним з аргументів на користь їх відносного співіснування, що підтверджується й іншими даними.

Одним з важливих результатів, одержаних в процесі роботи, є встановлення факту широкого біритуалізму для всього періоду доби енеоліту-бронзи "степовому подніпров'ї", де поряд з численними курганими пам'ятками по берегах Дніпра трапляється чимала кількість ґрунтових могильників. Тут представлена мозаїка від енеоліту

до пізньої бронзи. При тому кількість людей, похованих за цим обрядом, значно більша, ніж це можна було б собі уявити. Зважуючи на те, що у Подніпров'ї в ямно-ката콤бний час мешкала значна кількість незаможного та якоюсь мірою залежного населення, то можна припустити, що плоскі ґрунтові могильники, виходячи з принципу затрат на спорудження могили, залишенні саме цими людьми /Пустовалов, 1991/.

Численні ката콤бні побутові пам'ятки в глибині степу, а саме на Олешківських пісках та на Сірогозькій балці, доводять, що ката콤бне населення мешкало не тільки поблизу заплав великих річок, таких як Дніпро, але й активно населяло степ. Ясна річ, поселення тяжіють до води. Тому безумовно, що густота населення біля великих рік була більша, ніж біля малих, чи у балках. Але й останні, у сприятливі екологічні періоди, теж були якоюсь мірою заселені.

У зв'язку з тим, що побутові пам'ятки та могильники не однакові за площею, потужністю культурного шару, кількістю поховань, С.Ж.Пустоваловим введена відповідна ієрархія. Так, місцезнаходження з кількома фрагментами кераміки та кременю можна розглядати як короткочасну стоянку (кчс); місцезнаходження з уламками кількох посудин, інших решток, з кістками тварин - може розглядатися як тимчасова стоянка. Поселення з слабонасиченим культурним шаром - як сезонне поселення. Нарешті, поселення з потужним культурним шаром, багатим набором залишків людської діяльності - як довготривале поселення. В свою чергу могильники мають бути розділені на великі та малі. За термінологією М.П.Оленковського жилі пам'ятки розділені на поселення та стійща, що відповідає місцям довготривалого постійного перебування та місцям короткочасного перебування окремих груп кочових скотарів.

Кілька пам'яток цього хронологічного відрізку, здається, відкрито на Вісуні. Але вони не увійшли до роботи за відсутності опублікованої інформації та через деякі суб'єктивні чинники. Автори також усвідомлюють, що, з аналогічних причин, у випуск, можливо, не увійшли й деякі інші пам'ятки (розташовані у долинах Дніпра та Молочної).

Пам'ятки за №№ I, 2, 5, 9, 13, 14, 16, 19, 29-32, 37, 38, 41-43, 48-85, 96, I02, I04-I44, I73-I75 описані М.П.Оленковським, а за №№ 3, 4, 6, 7, 8, I0-I2, I5, I7, I8, 20-28, 33-36, 39, 40, 44-47, 86-95, 97-I0I, I03, I45-I72, I76, - С.Ж.Пустоваловим. Номери пам'яток у тексті відповідають номерам на карті (Рис.І).

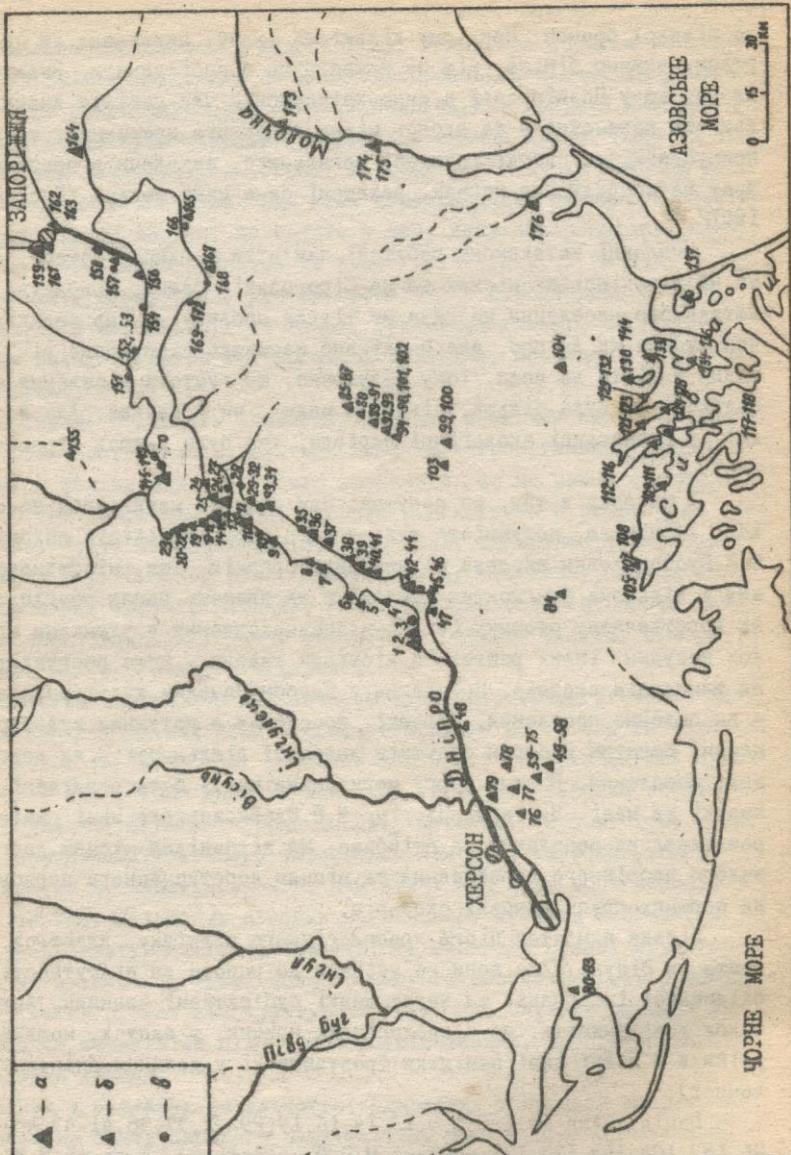

Рис. I. КАРТА ПАМ'ЯТОК ЕНЕОЛІТУ - РАННЬОЇ БРОНЗИ.

а - посглення, б - стійбища (стоянки), в - ґрунтові могильники або окремі поховання

1. ДРІМАЙЛІВСЬКИЙ МИС. Сліди поселення (або стійбища) відкрито Д.Я. Телегіним у 1953 р. Пам'ятка обстежувалась М.П.Оленковським у 1981, 1984, 1990 рр. Знаходиться на мисі, утвореному впадінням Дрімайлівської балки у Дніпро, навпроти місця де було розташоване с.Дрімайлівка Бериславського р-ну (знесено у 1983 році). У розмивах берега Каховського водосховища (а у 1953 р. на схилі) зібрано кілька десятків фрагментів ліпної кераміки, частина з яких орнаментовані (у т. ч. гребінцевим штампом), та кілька крем'яних виробів (Рис.4,10).

Літ.: Оленковский, 1983.

2. НАСОСНА СТАНЦІЯ. Залишки поселення катакомбної культури відкрито М.П.Оленковським у 1981 році, на відстані 0,2-0,5 км на захід від с.Зміївка Бериславського району. У розмивах берега, на протязі до 300 метрів, виявлено кілька сот уламків ліпних посудин, крем'яні відщепи, гранітна пілокругла зернотерка (розміром 29x37xII см).

Літ.: Оленковский, 1983.

3. ВЕРБОВКА. Грунтовий могильник ямно-катакомбного часу. Відкритий Д.Я. Телегіним у 1953 р., обстежений А.О.Щепинським у 1957 р. Знаходився біля с.Вербівка Бериславського р-ну (потім це село злилося з Зміївкою). Виявлено 4 зруйнованих кістяка. Один лежав випростано на спині, головою на захід. Кістки посипані вохрою. З могильника походить округлодонна кераміка.

4. ЧЕРВОНИЙ МАЯК. Короткочасова стоянка ранньої бронзи. Виявлено А.О.Щепинським у 1957 р. У першій балці на південь від села в обриві берегу знайдено фрагмент горщика з розчосами.

5. НОВОКАІРСЬКА БАЛКА. Сліди стійбища (або поселення) катакомбної культури відкрито М.П.Оленковським у 1981 році. Пам'ятка знаходиться на відстані 1,4 км на північний захід від с.Республіканець (Кам'янка) Бериславського району, на лівому березі Новокайрської балки (річки Кам'янки). У розмивах берега, на протязі 100-120 м, виявлено до сотні уламків ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих).

Літ.: Оленковский, 1983.

6. РЕСПУБЛІКАНЕЦЬ. Грунтовий могильник доби ранньої бронзи. Знайдений А.О.Щепинським у 1957 р. біля с.Республіканець Бериславського р-ну. На невеликому мисі виявлено 6 поховань на глисіні 1,-3,0 м. Поховань і споруди не простежені. Небіжчики лежали випростано на спині. Кістяки пофарбовані.

7. КАЧКАРІВКА. Стійбище доби ранньої бронзи. Виявлено А.О.Щепинсь-

ким у 1957 р. на території села Качкарівка Бериславського р-ну.
Знайдено уламки кераміки.

8. САБЛУКІВКА. Короткочасна стоянка ямно-катаомного часу. Виявлені Д.Я. Телегіним у 1953 р. біля с. Саблуківка Бериславського р-ну. Знайдено кілька фрагментів кераміки з розчосами.

9. ГАВРИЛІВСЬКИЙ ВИСТУП. Сліди поселення або стібища доби ранньої бронзи виявлено М.П.Оленковським у 1984 р., на березі Каховського водосховища, навпроти південної частини с.Гаврилівка Нововоронцовського району. У розмивах берега (2 тераси?) зібрано невелику кількість уламків ліпних посудин.

ІО. ГАВРИЛІВКА. Грунтовий катакомбний могильник. Представлені різ-
нокультурні риси. Трапляються інгульські та азово-дніпровські по-
ховання. Виявлено О.Г.Шапошніковою, О.В.Бодянським, А.О.Щепинсь-
ким у 1957 р. Знаходиться на мисовидному виступі, обмеженому з
двох боків балочками, на лесовій терасі, біля с.Гаврилівка Ново-
воронцовського р-ну, на відстані 1,0 км від колгоспу "Зоря". У ро-
змиві берега помічено 11 поховань. Ями овальні, можливі також зру-
йновані або не простежені катакомби. Кістяки випростані на спині,
пофарбовані. Кількість розмитих поховань сягала 20 (за горщиками).
Знайдено також кістки тварин (Рис.2,1,3,4).

Літ.: Шапошникова, 1961.

ІІ. МИХАЙЛІВСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ. Багатошарове поселення доби енеоліту-бронзи. Найбільше з відомих поселень у Нижньому Подніпров'ї. Розташоване на двох пагорбах, на правому березі Дніпра, (р. Підпільна). Виявлено у 50-ті рр. Має три культурно-стратиграфічні періоди існування. У верхньому горизонті розкопані залишки потужних стін, що відносяться до ямно-катакомбного часу. Поселення відносно докладно опубліковано.

Літ.: Лагодовська, Шапошникова, Макаревич. 1962.

І2. МИХАЙЛІВКА. МОГИЛЬНИК №I. Відкрито О.Г.Шапошниковою, О.В.Бодянським, А.О.Щепинським у 1957 р. Розташований в 0,7 км від давньоїменного поселення через балку, на пологому мисі-виступі, на I терасі. Знайдено 9 кромлехів діаметром до 5,5 м. Могильні ями заповнено камінням. Небіжчики орієнтовані у північну половину кола. Лежать на спині з зігнутими в колінах ногами. За знайденою в похованнях керамікою могильник відповідає верхньому шару Михайлівського поселення.

ІЗ. МИХАЙЛІВСЬКИЙ ВИСТУП. М.П.ОЛЕНКОВСЬКИМ У 1984 р., нав..роти пів-

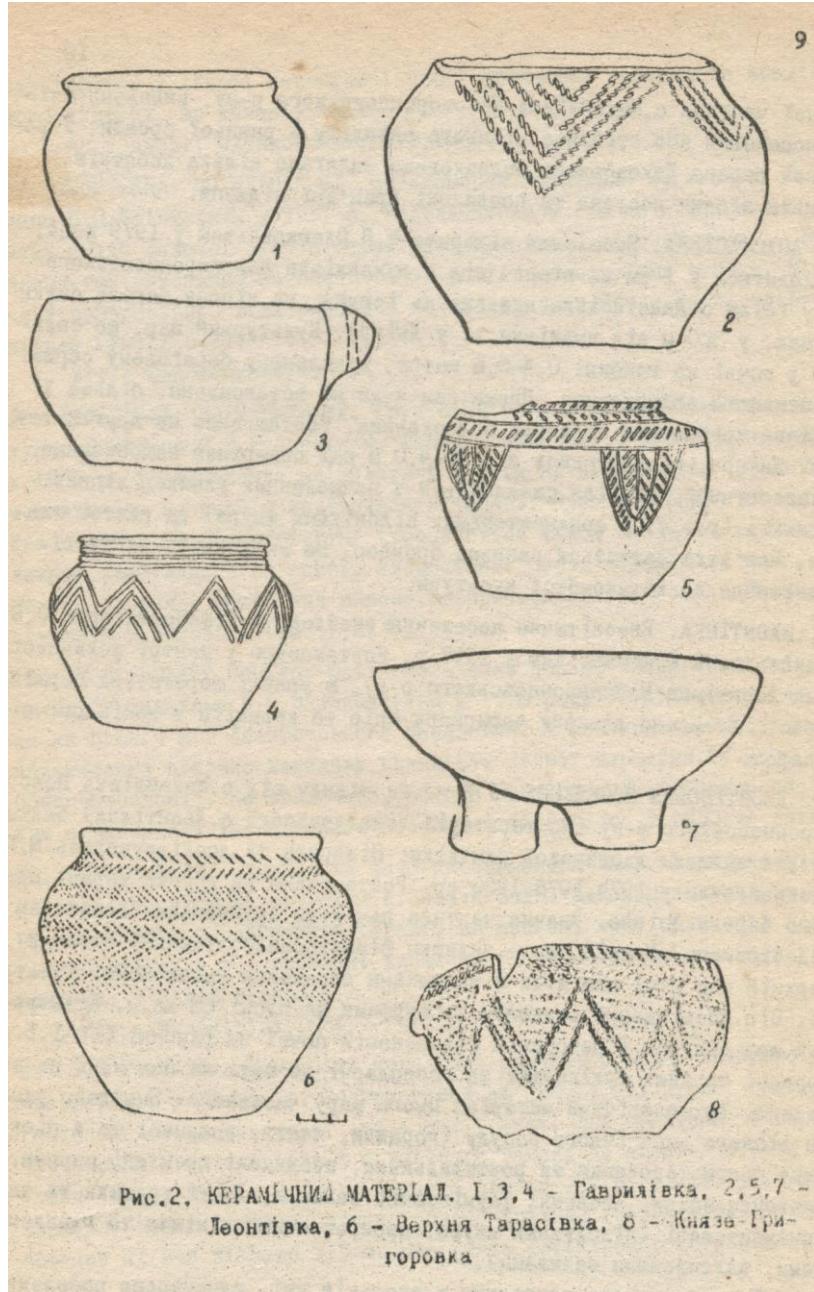

Рис.2. КЕРАМОЧНИЙ МАТЕРІАЛ. 1,3,4 - Гаврилівка, 2,5,7 -
Леонтівка, 6 - Верхня Тарасівка, 8 - Князє-Гри-
горівка

денної частини с. Михайлівка Нововоронцовського р-ну, виявлено сліди поселення або стійбища пізнього енеоліту - ранньої бронзи. У розмивах берега Каховського водосховища залягало кілька десятків уламків ліпних посудин та поодинокі крем'яні відщепи.

14. АНАСТАСІВКА. Поселення відкрито М.П.Оленковським у 1979 році. Знаходиться у 1 км на північ від с. Михайлівка Нововоронцовського р-ну (біля с. Анастасівка яке вже не існує), на лівому березі балки Рівчак, у 300 м від впадіння її у Дніпро. Культурний шар, що залягав у почві на глибині 0,4-0,6 метра, виявлено у береговому обриві Каховського водосховища. Площа пам'ятки не встановлена, більша її частина зруйнована абразією водосховища. Розташована на другій терасі Дніпра, підвищуючись на 2,5-4,0 м над поверхнею водосховища. Археологічний матеріал складається з нечисленних уламків ліпних горщиків (у т.ч. й орнаментованих відбитками шнура) та кісток тварин. Пам'ятка датується ранньою бронзою. Не викликає сумніву її відношення до катакомбної культури.

15. ЛЕОНТІВКА. Енеолітичне поселення знайдено О.Г.Шапошниковою, О.В. Бодянським, А.О.Щепинським у 1957 р. Розташоване у центрі колишнього села Леонтівка Нововоронцовського р-ну, в урвищі берега, на першій терасі. Знайдено залишки черепашок *Mlio* та кераміки з домішкою чепашок.

16. ЛЕОНТІВСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ. У 2 км на північ від с. Михайлівка Нововоронцовського р-ну (на території ліквідованого с. Леонтівка) знаходяться залишки двошарової пам'ятки. Відкрита та досліджувалась М.П. Оленковським у 1974, 1978-1980 рр. Розташована на другій терасі правого берега Дніпра. Значна частина пам'ятки зруйнована Каховським водосховищем. Нижній шар - залишки фіналньопалеолітичної стоянки. Верхній шар цієї пам'ятки є залишками поселення катакомбної культури. Він досліджений розкопом та шурфами на площі 68 кв.м. Культурний шар залягає у похованій голоценовій почві на глибині 0,8-1,5 м. Житлові та інші будівельні та господарчі об'єкти на пам'ятці не виявлено. Археологічний матеріал цього шару численний. Знайдено уламки ліпного керамічного посуду (горщики, чаші), кварцеві та з пісковику пести-терочники та розтиральники, поодинокі крем'яні вироби, шматочки вохри. Численні фауністичні залишки. Деякі горщики та чаші орнаментовані (відбитками шнура, прокресленими лініями та вдавленнями, налепленими валиками).

Визчено дитяче поховання в овальній ямі, одночасове поселення (поховання ямка опущена з культурного шару). Матеріал поховання

складається з ліпної керамічної чаші, бронзової сережки та крем'яного відщепу, що лежав у чаші.

Ар... джер.: Оленковський, 1979, 1980.

17. ЛЕОНТІВКА. МОГИЛЬНИК №1. Ката콤бний грунтовий могильник. Знайдено О.В.Бодянським у 1957 р. Розташований у 2,0 км від правого мису балки Золотої біля с.Леонтівка, на першій лесосій терасі. Знаайдено три поховання на спині та на боці з підгнутими ногами. Кістяки пофарбовані. Біля одного з поховань знайдена чаша на трьох ніжках (Рис.2,5,7).

Літ.: Шапошникова, 1961.

18. ЛЕОНТІВКА. МОГИЛЬНИК №2. Грунтовий могильник інгульської культури. Знайдено О.В.Бодянським, Шапошниковою О.Г., Щепинським А.О. у 1957 р. Розташований на відстані 1,0 км на південь від першого могильника, на першій надзаплавній терасі. Висота обривів до 2,5 м. Ями овальні та підпрямокутні (трапляються також катакомби). Кістяки лежать здебільшого на спині, випроостані. Серед кераміки - чаші, горщики. У обряді поховання широко використовувалась вохра. Загалом відкрито 9 поховань (Рис.2,2; 4).

19. ЛЕОНТІВСЬКИЙ ВИСТУП. Сліди поселення або стійбища катакомбної культури виявлено М.П.Оленковським у 1978 році на відстані біля 1 км на північ від Леонтівського поселення. У розмивах Каїковського водосховища зібрано невелику кількість ліпної кераміки (у т.ч. і орнаментованої). Не виключено, що цей пункт або Леонтівське поселення є залишками катакомбного поселення відкритого у 1950-ті роки.

20. ЗОЛОТА БАЛКА. Могильник ямно-ката콤бного часу. Знайдено М.І. Вязьмітіною у 50-ті рр. біля с.Золота Балка Нововоронцовського р-ну. На першій надзаплавній терасі, на правому мисі балки під поселенням рубежу н.е., знайдені кромлехи та вимости ямного часу та, можливо, й більш пізнього.

Літ.: Вязьмітіна, 1961.

21. ЗОЛОТА БАЛКА. Грунтовий могильник ранньої бронзи. Знайдено М.І. Вязьмітіною у 50-ті рр. Розташований на північ від Крутой балки. Розкопано п'ять поховань, три з них у ямах. Два поховання у кам'яних скринях, орієнтовані з північного заходу на північний схід. Довжина 1,5 м, ширина - 0,8 м. Висота скрині 0,6 м. На ший дитини була мідна гривня, поруч горщик, орнаментований гребінцевим штампом. Кромлех №2 мав діаметр 5,5 м. Небіжчика орієнтовано по лінії північ

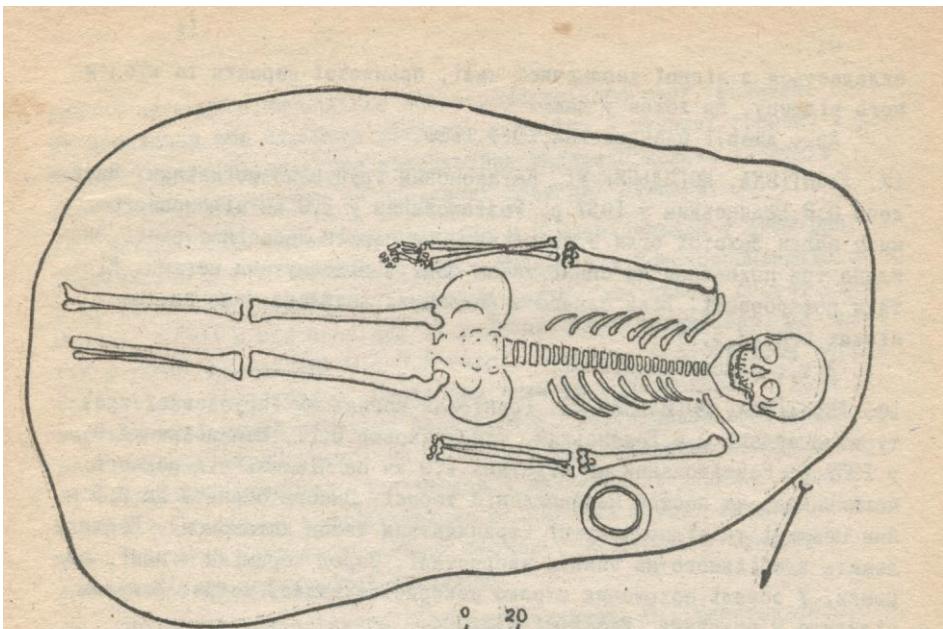

Рис. 3. ЛЕОНТІВКА. МОГИЛЬНИК №2, ПОХОВАННЯ №3.

- південь, положення на спині. Пам'ятку відкрито О.Г.Шапошниковою, О. В.Бодянським, А.О.Щепинським у 1957 році.

Літ.: Вязьмітіна, 1961.

22. ЗОЛОТА БАЛКА. Коротка часна стоянка енеоліту. Знайдено А.О.Щепинським у 1957 р. Розташована біля сигнального ліхтаря поблизу поселення рубежу н.е. Знайдено окремі фрагменти кераміки з домішкою черепашки.

23. ОСОКОРІВКА. Гоунтовий катакомбний могильник. Знайдено О.Г.Шапошниковою у 1952 р. Розташований на північно-східній околиці села на плато правого берега р.Базавлук (зараз знаходиться під водою). Відноситься до інгульської культури. Небіжчики лежать в овальних ямах на спині, випростано. Їх супроводжують чаши.

Літ.: Шапошникова, 1961.

24. УШКАЛКА. Місцезнаходження (стійбище?) катакомбної культури. Відкрито Д.... Телегіним у 1953 р., біля с.Ушкалка Вірхньорогачицького р-ну. в обриві берега, на поселенні багатопружкової кераміки, знайдено окремі фрагменти катакомбного посуду.

25. ВАБИНС. Місцезнаходження катакомбної культури. Відкрито Д.Я.Теле-

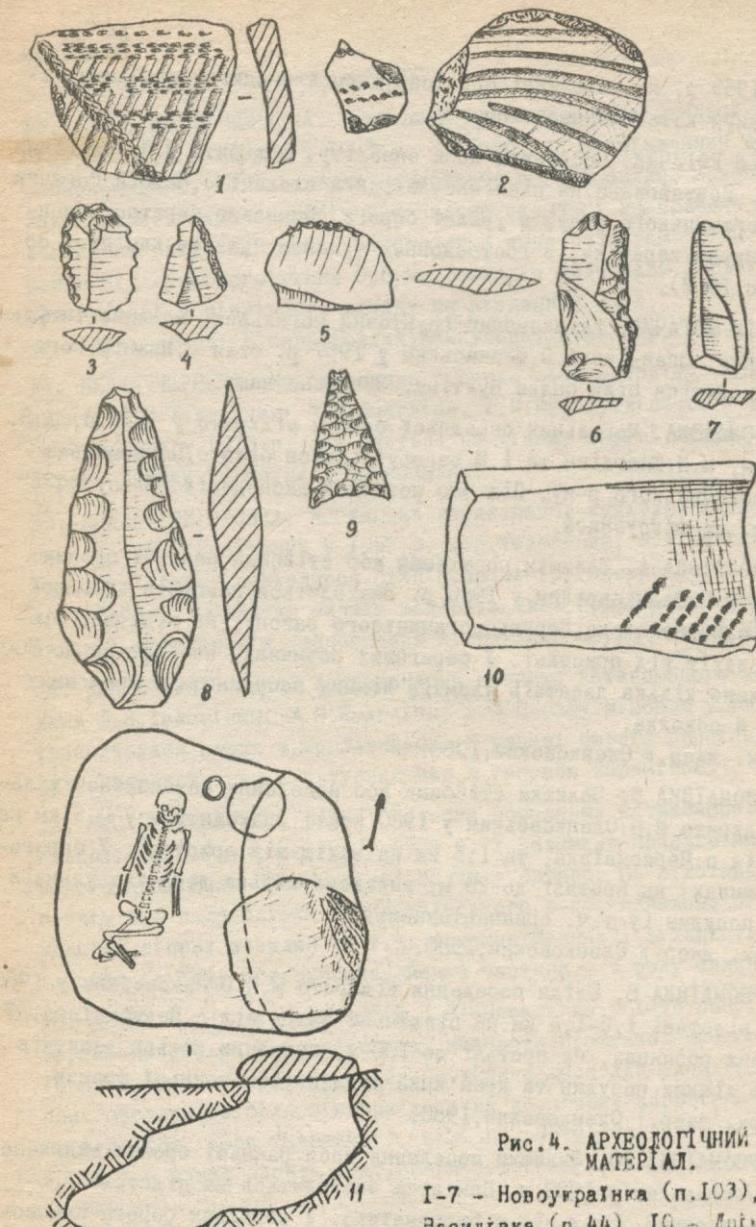

Рис. 4. АРХЕОЛОГІЧНИЙ
МАТЕРІАЛ.

1-7 - Новоукраїнка (п.103), 8,9 -
Василівка (п.44), 10 - Артеміїв-
ський міс (п.1), 11 - Леонтівка

гіним у 1953 р. На поселенні багатопружкової кераміки знайдено кам'яні сокири катакомбного типу.

26. НИЖНІЙ РОГАЧИК. Поселення доби енеоліту. Відкрито Д.Я. Телегіним у 1957 р. Розташоване на північно-західній околиці с. Нижній Рогачик Верхньорогачицького р-ну, в урвищі берега. Виявлено багатоornamentовану шнуром кераміку, з гостродонним туловом, уламки кам'яної сокири (Рис. 19, 7).

27. НИЖНІЙ РОГАЧИК. Катакомбний грунтовий могильник, можливо інгульського типу. Знайдено А.О. Щепинським у 1957 р. біля с. Нижній Рогачик. Знаходиться біля балки Кухтіна. Знайдено чашу.

28. ПЕРВОМАІВКА. Могильник середньої бронзи відкрито у 1957 р. Д.Я. Телегіним, М.М. Шмаглієм та І.М. Шарафтудіновою біля с. Первомаївка Верхньорогачицького р-ну. Під час розвідок експедиції "Славутич I" у 1978 р. не фіксувався.

29. ПЕРВОМАІВКА 4. Залишки поселення або стійбища ранньої бронзи відкрито М.П. Оленковським у 1980 р. Знаходиться навпроти західної частини с. Первомаївка Верхньорогачицького району, на відстані 0,6-1 км на захід від пристані. У берегових розмивах, на протязі до 300 м, виявлено кілька десятків уламків ліпних посудин та 4 крем'яних відщепів й осколка.

Арх. джер.: Оленковский, 1980.

30. ПЕРВОМАІВКА 5. Залишки стійбища або поселення катакомбної культури відкрито М.П. Оленковським у 1980 році. Знаходиться у 0,5 км на захід від с. Первомаївка, та 1,5 км на захід від пристані. У берегових розмивах, на протязі до 20 м, виявлено кілька десятків уламків ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих).

Арх. джер.: Оленковский, 1980.

31. ПЕРВОМАІВКА 8. Сліди поселення відкрито М.П. Оленковським у 1980 р., на відстані 1,2-1,4 км на південний захід від с. Первомаївка. У берегових розмивах, на протязі до 100 м, виявлено кілька десятків уламків ліпних посудин та крем'яний відщеп доби ранньої бронзи.

Арх. джер.: Оленковский, 1980.

32. ПЕРВОМАІВКА 10. Залишки поселення доби ранньої бронзи виявлено М.П. Оленковським у 1980 р. Пам'ятка знаходиться на відстані 1,6-1,7 км на південний захід від с. Первомаївка. У розмивах берега Каховського водосховища, на протязі до 150 м, виявлено кілька десятків уламків стінок ліпних горщиків (у т.ч. орнаментованих) катакомбної

культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1980.

33. ГИРЛО БАЛКИ ЧЕРНЕЧА. Грунтовий могильник доби ранньої бронзи. Відкрито Я.І.Болдіним у 1978 р. Знаходиться на південний захід від с.Первомаївка. Розташований на правому березі балки. Поховання під закладками з каменю. Небіжчики сильно скорчені на правому боці головами на південний схід. Поховання в ямах розміром 1,7x0,7 м, глиною від сучасного рівня 0,6 м. Закладки розмірами 1,85x1,0 м, ориентовані з північного заходу на південний схід.

Арх. джер.: Зубарь, Болдин, Абикулова, Литвинова, 1978.

34. БАЛКА ЧЕРНЕЧА. Короткочасна стоянка доби енеоліту – бронзи. Відкрита Д.Я.Телегіним, М.М.Шмаглієм, І.М.Шарафтдіновою у 1957 р. Зафікована у 1978 р. Знаходиться на лівому березі балки. Знайдено окремі уламки кераміки з черепашкою.

35. КНЯЗЕ-ГРИГОРОВКА. Могильник катакомбної культури азоводніпровського типу. Знайдений у 1957 р. Д.Я.Телегіним, М.М.Шмаглієм, І.М.Шарафтдіновою. Знаходився біля с.Князе-Григоровка Великолепетиського району. Знайдена широка відкрита чаша, прикрашена орнаментом у вигляді трикутників, заповнених відбитками шнура (Рис.2,8).

36. КНЯЗЕ-ГРИГОРОВКА. Короткочасна стоянка катакомбного часу. Знайдена Д.Я.Телегіним, М.М.Шмаглієм, І.М.Шарафтдіновою у 1957 р. Розташувалася поруч з могильником. В урвищі берега простежувався дуже малонасичений культурний чар з типовою керамікою.

37. МІС ЗАВОДОВСЬКОЇ БАЛКИ. Залишки поселення катакомбної культури відкрито М.П.Оленковським у 1984 р. У розмивах правого мису, утвореного впадінням Заводовської балки у Дніпро, на відстані 1 км на північ від с.Заводівка Горностаївського р-ну, виявлено більше сотні уламків ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих). Більшість матеріалу залягало з боку водосховища, менша частина – з боку балки.

38. КАІРИ П. Пункт виявлено М.П.Оленковським у 1974 році. У розмивах берега Каховського водосховища, навпроти північної околиці с.Каїри Горностаївського району, зібрано кілька десятків уламків стінок ліпних посудин та біля півтора десятки крем'яних виробів – 2 скребка на відшепах, серп ("вареник"), відщипи. Матеріал датується у ямах енеоліт – рання бронза (датування серпів-вареників ще остаточно не визначене).

39. КАІРСЬКА СТОЛНКА І. Тимчасова стоянка катакомбної культури. Із-

дкрита Я.І.Болдіним у 1978 р. Розташована від рівчака до гирла Ка-
тської балки. Без культурного шару. Зібрани уламки кременю, фраг-
менти кераміки, прикрашенні шнуром та тасьмою.

40. КАЇРСЬКА СТОЯНКА 2. Короткочасна стоянка інгульської культури.
Знайдена у 1978 р. Я.І.Болдіним. Додаткових відомостей немає.

41. ЗАТОКА I. Сліди стійбища? доби ранньої бронзи виявлено М.П.
Оленковським у 1981 р., у 1,6 км на південь від с.Каїри. У розми-
вах берега затоки Каховського водосховища виявлено біля двох деся-
тків уламків ліпних посудин та уламок крем'яного вістря стріли.

42. ВАСИЛІВСЬКА БАЛКА 2. Сліди поселення або стійбища енеоліту -
ранньої бронзи відкрито М.П.Оленковським у 1981 р., у 2 км на пів-
нічний схід від с.Василівка Каховського району. У розмивах правого
берега, Василівської балки, на протязі до 100 метрів, виявлено кі-
лька десятків уламків ліпних посудин та 2 крем'яні відщепи.

43. ВАСИЛІВСЬКИЙ ВИСТУП 2. Залишки поселення пізнього енеоліту -
ранньої бронзи відкрито М.П.Оленковським у 1977 році. Пам'ятка зна-
ходитьться на березі Каховського водосховища, навпроти північно- за-
хідної окраїни с.Василівка. У розмивах берега виявлено до сотні
дрібних уламків ліпних посудин та кілька десятків крем'яних виро-
бів (у т.ч. свердла, пластинки з ретушшю, скребок, відщепи).

44. ВАСИЛІВКА. Могильник доби ранньої бронзи. Відкрито Д.Я.Телегі-
ним, М.М.Шмаглем, І.М.Шарафтіновою у 1957 р. Розташований біля
с.Василівка, на лівому мисі Софіївської балки. На березі багато ка-
міння від закладок. Похованальні споруди не простежувались. Небіжчик
лежав на спині, кисті рук на тазі. Знайдено вістря списа (або дро-
тика) та вістря стріли трикутної форми з невеликою виїмкою в осно-
ві (Рис.4,8,9).

45. СОФІЇВКА. Грунтовий могильник доби ранньої бронзи. Знайдено в
1950-ті роки Д.Я.Телегіним. Фіксувався у 1978 р. розвідкою Я.І.Бо-
лдіна. Розташований біля с.Софіївка Каховського р-ну, на мисі Софі-
ївської балки.

46. СОФІЇВКА. Грунтовий могильник доби ранньої бронзи. Відкрито у
1957 р. експедицією Д.Я.Телегіна. У 1978 р. вже не фіксувався.

47. КАХОВКА. Короткочасна стоянка доби ранньої бронзи. Відкрита Я.
І.Болдіним у 1978 р. Розташована між селами Софіївка та Любомівка
Каховського р-ну, на березі біля Головної насосної станції Кахов-
ської зрошувальної системи. Знайдено крем'яні відщепи та кераміка
з розчосами (Рис.19,10,II).

48. КРИНКИ-ЛІС. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1973 році. Знаходиться на відстані біля 4 км на південний схід від с.Кринки Цюрупинського району, у межах Козачо-Лагерської арени Нижньодніпровських пісків. На поверхні розораного рівнинного піщаного масиву зібрано кілька десятків уламків ліпних посудин катакомбної культури та 5 крем'яних виробів (у т.ч. скребок на відщепі).

49. КОПАНСЬКІ КУЧУГУРИ I. Стійбище відкрито Л.Г.Мацкевим у 1961 р. Знаходиться у 2 км на схід від залізничної станції Великі Копані. У піщаній котловині розміром 100x150 м виявлено велику кількість уламків ліпних посудин, біля 80 крем'яних виробів, уламок шліфованої сокири з пісковику?, кістки тварин. На схилі котловини відмічено культурний шар завтовшки 20-25 см. Мацкевим Л.Г. увесь матеріал віднесено до катакомбної культури. Алі, склад знахідок та аналіз кераміки дозволяють зробити висновок про змішаність колекції й віднести частину матеріалу до катакомбної культури, а частину до біло-зерської.

Літ.: Мацкевой, 1965.

50. КОПАНСЬКІ КУЧУГУРИ 2. Стійбище відкрито Л.Г.Мацкевим у 1961 р. Знаходиться у 3 км на північний схід від станції Великі Копані. На схилі піщаної котловини, на площині 70x70 м, зібрано крем'яні вироби (у т.ч. відщепи з ретушшю), уламки ліпного посуду та кістки тварин. Пам'ятка катакомбної культури доби бронзи.

Літ.: Мацкевой, 1965.

51. ВЕЛИКІ КОПАНІ I "б". Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1973 р. Обстежувалось у 1974-1979, 1983, 1984, 1988 роках. Знаходиться на відстані 2 км на схід від залізничної станції Великі Копані, у межах Козачо-Лагерської арени Нижньодніпровських пісків (Рис.5,1). Розташоване у північно-східній частині котловини розміром 60x100 м. Загальна площа пам'ятки, мабуть, не перевищує 500 кв.м. У 1978 та 1983 рр. двома шурфами (площою 8 кв.м) на пам'ятці виявлений культурний шар потужністю до 0,6 м. (Рис.6;7). Більша частина пам'ятки вже зруйнована еоловими процесами.

Археологічний матеріал (Рис.7) складається з уламків ліпного посуду та крем'яних виробів. Кераміка нараховує до 200 уламків від кількох посудин. Серед них є орнаментована шнуром відбитками та гребінцевим штампом. Крем'яні досить численні (до 100 екз.) та різноманітні - скребки, вістря стріл, відщепи, поодинокі грубі пластинки, луски, осколки. Є дрібні уламки каменю-вапняку. Остеологічні знахідки відсутні.

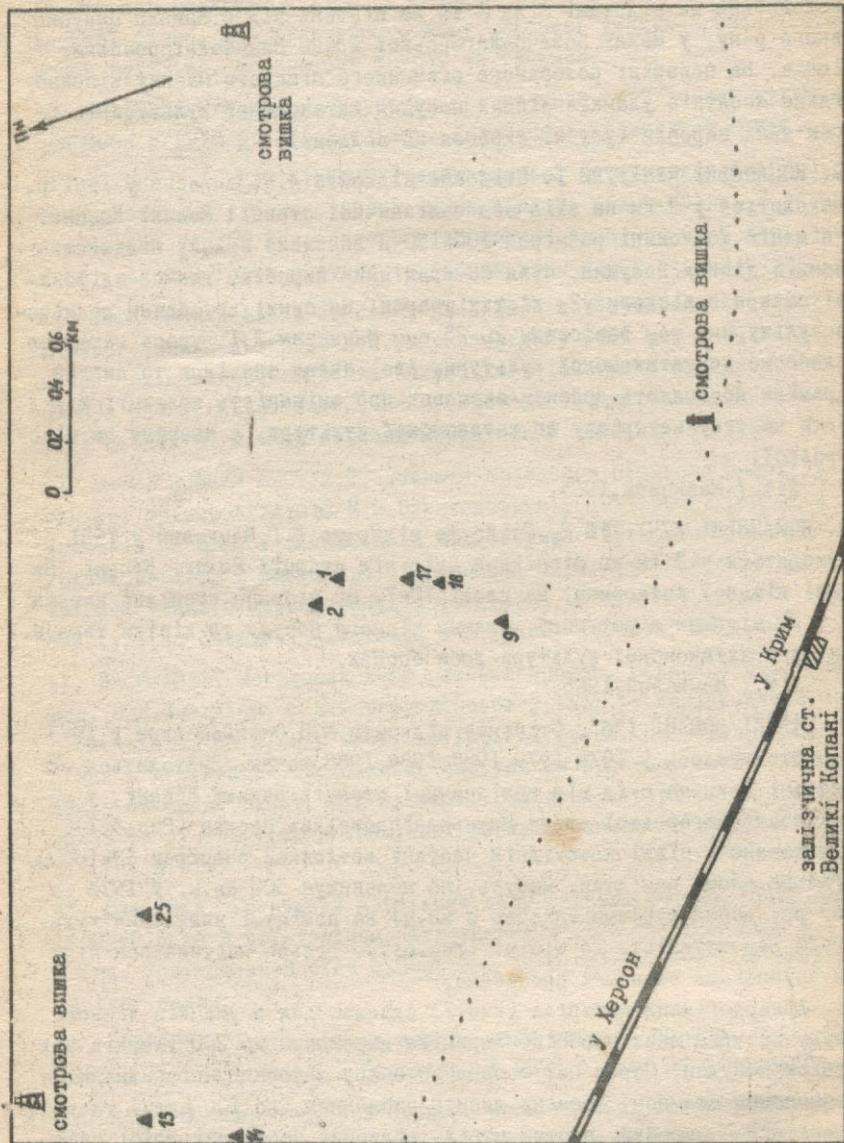

Рис. 5. КАРТА СТІЙБІЩ БІЛЯ ЗАЛІЗНИЧНОЇ СТАНЦІЇ ВЕЛИКІ КОПАНІ.

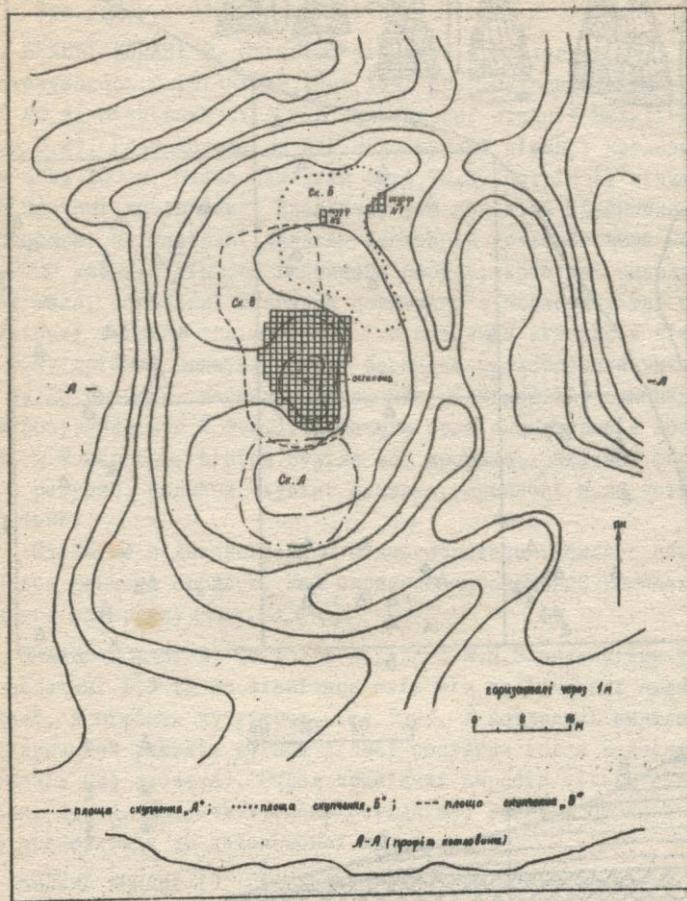

Рис.6. ВЕЛИКІ КОПАНИ І. ПЛАН ПАМ'ЯТКИ.

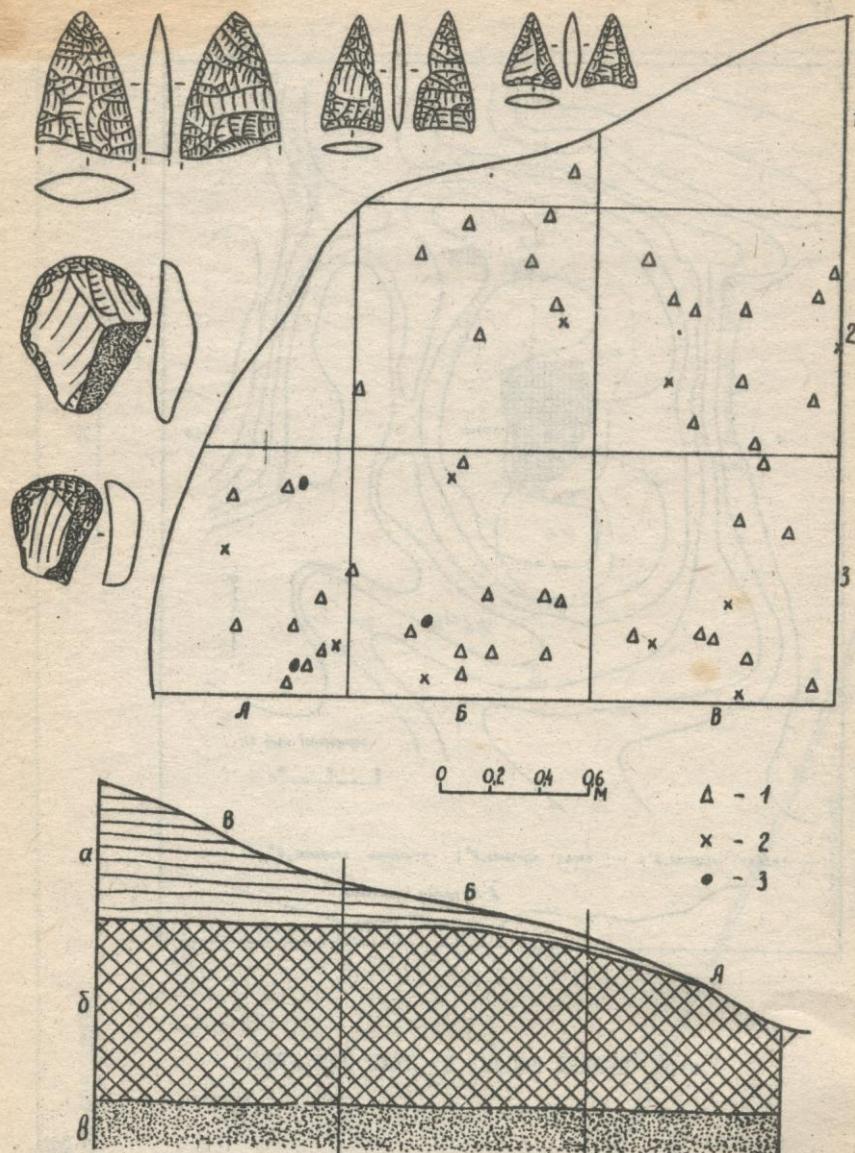

Рис.7. ВЕЛИКІ КОПАНІ Г"6". ПЛАН ШУРФУ №1 ТА МАТЕРІАЛ.

1 - кераміка, 2 - кремінь, 3 - уламки вапняку, а - жовтий шаруватий пісок, б - темно-сірий попелястий пісок, в - жовтувато-білий (алювіальний?) пісок.

Пам'ятка датується ранньою бронзою, має виразний комплекс археологічних знахідок катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1978.

52. ВЕЛИКІ КОПАНІ 2. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1973 р., обстежувалось у 1974-1979, 1984, 1991 рр. Знаходиться на відстані 2,1 км на північний схід від залізничної станції Великі Копані (Рис.5,2). Розташоване на дні підокруглої піщаної котловини діаметром біля 100 м. Площа пам'ятки біля 30x40 метрів (у північно-західній частині котловини). Практично вся пам'ятка зруйнована еоловими процесами. На поверхні залягав численний археологічний матеріал - до 2000 уламків ліпного глиняного посуду, крем'яні знаряддя, бронзові шила, абразивні знаряддя переважно з пісковику та; в незначній кількості, з інших порід каменю. В невелика кількість кісток тварин (у т.ч. дрібний рогатий скот). Кераміка представлена уламками більше як 10 посудин, частина з яких має різноманітну орнаментацію (шнурову, насічки й т.і.). Колекція крем'яних виробів досягає 50 екз. - 2 скребка, вістря стріли або дротика трикутної форми, відщепи з ретушшю, відщепи, луски, осколки. Бронзові шила чотирикутні у перетині.

Стійбище відносно велике й довготривале (можливо сезонне). Датується ранньою бронзою. Має виразний катакомбний комплекс археологічного матеріалу (Рис.10,6-8).

53. ВЕЛИКІ КОПАНІ 9. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1974 році, на відстані 1,3 км на північний схід від залізничної станції Великі Копані, у піщаних кучугурах (Рис.5,9). У котловині виявлено невелике скupчення уламків стінок ліпної посудини (біля 2 десятків) та кременів (до десятка). Серед крем'яних виробів тільки відщепи, осколки, луски. Датується, найвірогідніше, ранньою бронзою й орієнтовно відноситься до катакомбної культури.

54. ВЕЛИКІ КОПАНІ 13. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1974 р. Знаходиться у 3,3 км на північний захід від залізничної станції Великі Копані, у піщаних кучугурах (Рис.5,13). У піщаній котловині виявлено скupчення археологічного матеріалу катакомбної культури. Знахідки нечисленні - кілька десятків уламків ліпного посуду та до десятка крем'яних виробів (відбійник, відщепи, осколки).

55. ВЕЛИКІ КОПАНІ 14. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1974 році, знаходиться на відстані 3,1 км на північний захід від залізничної станції Великі Копані, у піщаних кучугурах (Рис.5,14). На

дні котловини зібрано невелику колекцію з уламків ліпного глиняного посуду та поодиноких крем'яних відшепів. Кераміка відноситься до доби ранньої бронзи.

56. ВЕЛИКІ КОПАНІ 17. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1974 р. Знаходиться у 1,6 км на північний схід від залізничної станції Великі Копані (Рис.5,17). У піщаний котловині зібрано невелику кількість матеріалу доби ранньої бронзи.

57. ВЕЛИКІ КОПАНІ 18. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1974 р., у 1,5 км на північний схід від залізничної станції Великі Копані (Рис.5,18). На дні піщаної котловини виявлено скupчення матеріалу доби ранньої бронзи.

58. ВЕЛИКІ КОПАНІ 25. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1975 р. Знаходиться на відстані 3,0 км на північ від залізничної станції Великі Копані, у піщаних кучугурах (Рис.5,25). Розташоване у західній частині великої котловини (90x150 м), на площині 15x20 метрів. Скупчення складалося з більш як сотні уламків ліпного посуду та 7 крем'яних виробів (відшепи, осколки). Пам'ятка катакомбної культури доби ранньої бронзи.

59. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 1. Стійбище відкрито Л.Г.Мацкевим у 1961-1962 рр. Знаходиться у 3,5 км на схід від залізничної станції Раденськ. У піщаний котловині, на площині 25x70 м, зібрано матеріал неоліту та катакомбної культури. Знахідки доби бронзи складаються з кількох сотен уламків ліпних посудин (у т.ч. й багато орнаментованих), крем'яних виробів (у т.ч. скребки, вкладинка серпа?), кістки тварин.
Літ.: Мацкевої, 1965.

60. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 2. Стійбище, відкрите Л.Г.Мацкевим у 1961-1962 рр., знаходиться у 1 км на схід від станції Раденськ. На дні піщаної котловини, на площині 20x90 м, виявлено знахідки неоліту та доби бронзи. Матеріал доби бронзи представлено уламками типових посудин катакомбної культури (у т.ч. орнаментованих), крем'яними виробами (у т.ч. вістрями стріл) та кістками тварин.

Літ.: Мацкевої, 1965.

61. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 5. Стійбище, відкрите Л.Г.Мацкевим у 1961-1962 рр., знаходиться у 4,5 км на схід від станції Раденськ. Невелика кількість кераміки (у т.ч. орнаментованої) та крем'яних виробів катакомбної культури виявлено у піщаний котловині.

Літ.: Мацкевої, 1965.

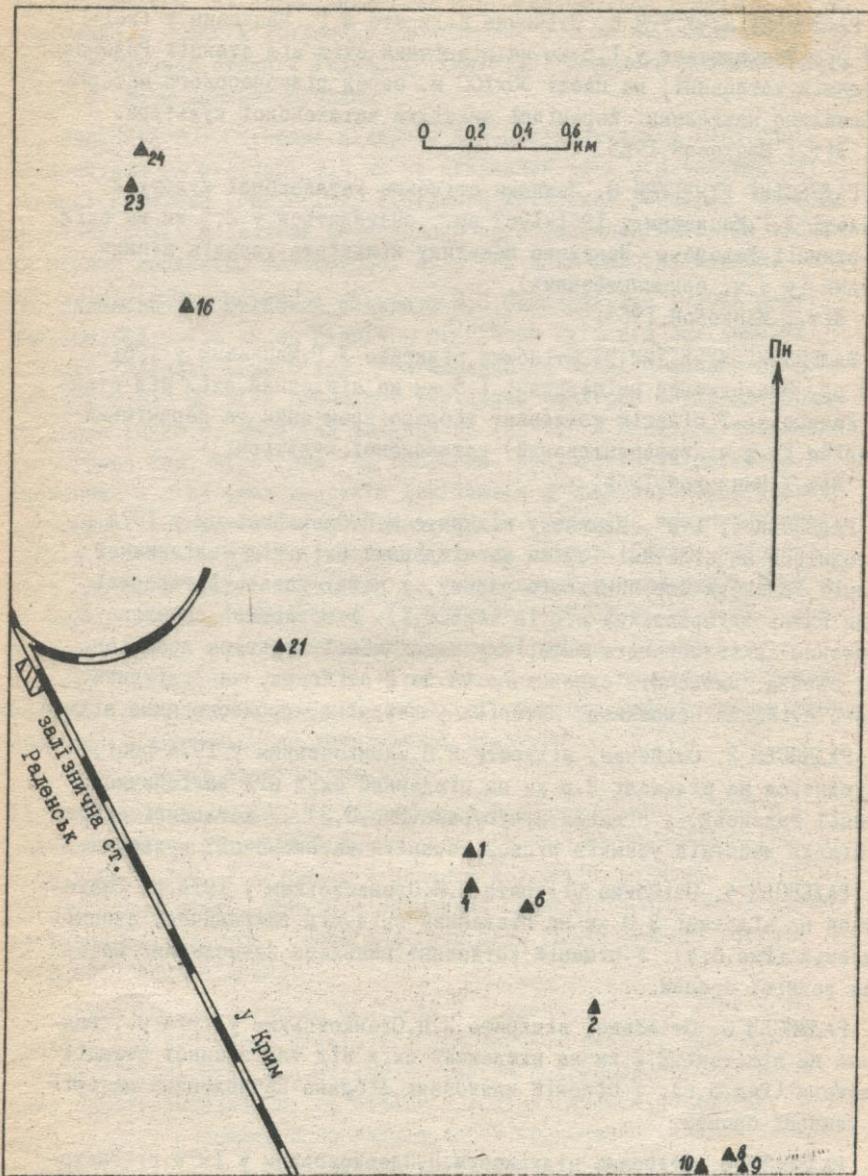

Рис.8. КАРТА СТІВІШ БІЛЯ ЗАЛІЗНИЧНОЇ СТАНЦІЇ РАДЕЧІВСЬК

62. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 6. Стійбище відкрито Л.Г. Мацкевим у 1961-1962 рр. Знаходиться у 1,5 км на північний схід від станції Раденськ. У піщаній котловині, на площі 30x100 м, серед різномасового матеріалу виявлено нечисленні керамічні знахідки катакомбної культури.

Літ.: Мацкевою, 1965.

63. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 8. Залишки отійбища катакомбної культури, виявлені Л.Г. Мацкевим у 1961-1962 рр., знаходяться у 2,5 км на схід від станції Раденськ. Виявлено невелику кількість уламків ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих).

Літ.: Мацкевою, 1965.

64. РАДЕНСЬКІ КУЧУГУРИ 9. Стійбище відкрито Л.Г. Мацкевим у 1961-1962 рр. Знаходиться на відстані 1,5 км на південний схід від станції Раденськ. У піщаній котловині зібрано крем'яний та керамічний матеріал (у т.ч. орнаментований) катакомбної культури.

Літ.: Мацкевою, 1965.

65. РАДЕНСЬК І, І"а". Пам'ятку відкрито М.П. Оленковським у 1974 р. Знаходиться на відстані 1,9 км на південний схід від залізничної станції Раденськ Цюрупинського району, у межах Козачо-Лагерської арени Нижньодніпровських пісків (Рис.8,1). У котловині виявлено 2 скupчення археологічного матеріалу катакомбної культури доби ранньої бронзи. Визначити однозначно чи це 2 стійбища, чи 2 ділянки одного стійбища неможливо. Матеріал - кераміка, бронзове шило, відщеп.

66. РАДЕНСЬК 2. Стійбище, відкрите М.П. Оленковським у 1974 році, знаходиться на відстані 2,6 км на південний схід від залізничної станції Раденськ, у піщаних кучугурах (Рис.8,2). У котловині зібрано кілька десятків уламків ліпної кераміки катакомбної? культури.

67. РАДЕНСЬК 4. Стійбище відкрито М.П. Оленковським у 1974 р. Знаходиться на відстані 2,0 км на південний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,4). У піщаній котловині виявлено нечисленний матеріал ранньої бронзи.

68. РАДЕНСЬК 6. Стійбище, відкрите М.П. Оленковським у 1974 р., виявлено на відстані 2,2 км на південний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,6). У піщаній котловині зібрано нечисленний матеріал ранньої бронзи.

69. РАДЕНСЬК 8. Стійбище відкрито М.П. Оленковським у 1974 р. Знаходиться на відстані 3,4 км на південний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,8). У піщаній котловині (80x100 м) виявлено нечисленний матеріал ранньої бронзи.

70. РАДЕНСЬК 9. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1974 р., розташовано у піщаній котловині на відстані 3,6 км на південний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,9). Виявлено нечисленний матеріал доби ранньої бронзи.

71. РАДЕНСЬК 10. Стійбище відкрите М.П.Оленковським у 1975 році. Знаходиться на відстані 3,4 км на південний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,10). У піщаній котловині розміром 50x80 м, на площині 10x15 м залягав нечисленний археологічний матеріал (уламки ліпних горщиків) катакомбної культури доби ранньої бронзи.

72. РАДЕНСЬК 16. Стійбище відкрите М.П.Оленковським у 1976 році. Знаходиться у 1,6 км на північ - північний схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,16). Розташовано на схилі піщаного бугра висотою 2,5-3 м, біля невеликої котловини розміром 20x25 м. Площа стійбища 10x20 м. Матеріал залягав на 1,2-1,8 м вище дна котловини. Культурний шар, вірогідно, не зберігся. Археологічний матеріал нечисленний - біля двох десятків фрагментів ліпної кераміки, уламок шліфованої сокири та 34 крем'яних виробів. Кераміка представлена, мабуть, уламками одного горщика з прямим вінцем. Сокира виготовлена з плотного сірого пісковику (з кварцевими? прожилками). Крем'яні вироби підрозділяються на - подвійний скребок на відщепі, двобічно оброблене вістря стріли сердцевидної форми, уламок вістря стріли, 2 відщепи з ретушшю, нуклевидний кусок, пластини, відщепи, осколки. П'ятнадцять кременів обпалені. Пам'ятка датується ранньою бронзою. Відноситься до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1976.

73. РАДЕНСЬК 21. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1977 р., знаходиться на відстані 1 км на схід від залізничної станції Раденськ (Рис.8,21). У видовженій піщаній котловині розміром 30x100 м, на західному схилі, виявлено скопчення археологічного матеріалу катакомбної культури. Серед знахідок біля сотні уламків посудин та 2 крем'яних відщепі.

74. РАДЕНСЬК 23. Стійбище відкрите М.П.Оленковським у 1977 році. Знаходиться у 2 км на північ від залізничної станції Раденськ (Рис.8,23). На північно-східному схилі підокруглої піщаної котловини, розміром 25x30 м, на висоті 1,5 м над днищем котловини, виявлено залишки вогнища. Воно являло собою пропечений та дуже плотний темно-сірий пісок з значною кількістю попелу, діаметром біля 2,5 та товщиною до 20-25 см. У вогнищі виявлено дрібні уламки стінок ліпного посуду доби ранньої бронзи. Кілька аналогічних фрагменті

більшого розміру та 4 крем'яних відщепи виявлено за межами вогнища.

75. РАДЕНСЬК 24. Стійбище відкрито (1977 р.) та обстежено (1978 р.) М.П.Оленковським. Знаходиться на відстані 2,2 км на північ від залізничної станції Раденськ (Рис.8,24). На дні піщаної котловини діаметром біля 30 м та на її північному схилі (на висоту до 1,2 м над дном) виявлено невелике скupчення археологічного матеріалу. Серед знахідок до десятка уламків стінок ліпних посудин, біля десятка крем'яних відщепів та осколків, бронзове шило (четирикутне у перетині), уламок абразивного знаряддя з каменю (шліфувальник). Пам'ятку можна орієнтовно віднести до катакомбної культури.

76. КАРАБАІВСЬКІ КУЧУГУРИ I. Л.Г.Мацкевим у 1962 р., на відстані 3 км на північ від с.Малі Карабаї Цюрупинського району, у межах піщаної котловини зібрано до дісятка уламків ліпного посуду та невелику кількість крем'яних виробів доби ранньої бронзи.

Літ.: Мацкевой, 1965.

77. САГІВСЬКІ КУЧУГУРИ I. у 1962 р. Л.Г.Мацкевим (на відстані 2 км на південь від с.Саги Цюрупинського району), у піщаній котловині розміром 60x90 м виявлено керамічний та фауністичний матеріал доби бронзи (ранньої?).

Літ.: Мацкевой, 1965.

78. ПРОЛЕТАРСЬКІ КУЧУГУРИ I. Стійбище відкрито Л.Г.Мацкевим у 1962 році. Знаходиться на відстані 2,5 км на північний захід від с.Стара Пролетарка Цюрупинського району. У піщаній котловині виявлено кілька десятків уламків ліпного посуду (багато орнаментованих) та крем'яні вироби. Пам'ятка катакомбної культури.

Літ.: Мацкевой, 1965.

79. ПІЩАНІВКА I. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1974 році, обстежувалось у 1975-1979, 1981 рр. У 1977 році проведено шурfovку (I шурф площею 2 кв.м.). Знаходиться на відстані біля 50 м на південь від с.Піщенівка Цюрупинського району, у межах Олешківської сірени Нижньодніпровських пісків, у 0,5 км від долини Дніпра.

Культурний шар частково зберігся під піщаними останцями та схилами бугрів. Він завтовшки 30-40 см. Площа пам'ятки складає не менше 1000-1200 кв.м. Археологічний матеріал виявлено у двох сусідніх котловинах. Але абсолютна більшість його виявлена у північній видовженні котловині складної конфігурації (Рис.9). Археологічний матеріал (Рис.10;II) складається з більш як 2200 уламків ліпних посудин (біля 50 горщиків, чаш), керамічної підвіски, уламка керамічної статуетки?, біля 250 крем'яних виробів (вістря стріли, вістря

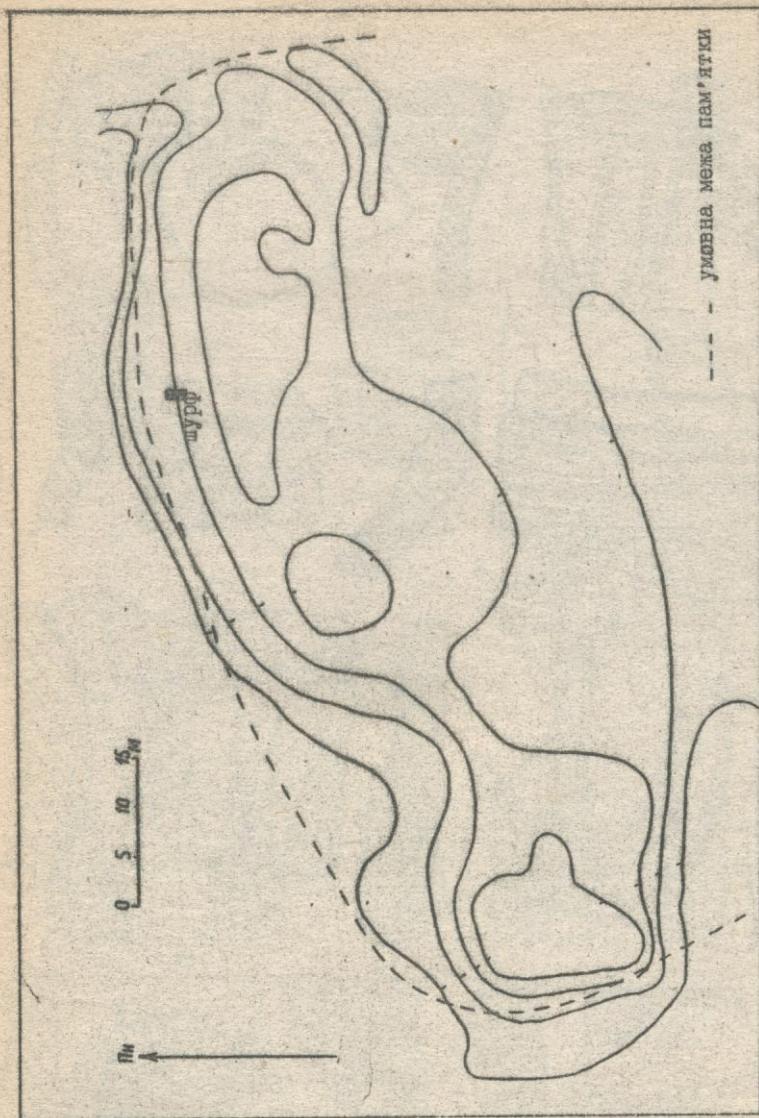

РИС. 9. ПЛАН СТІНБИЩА ПІШАНІВКА І.

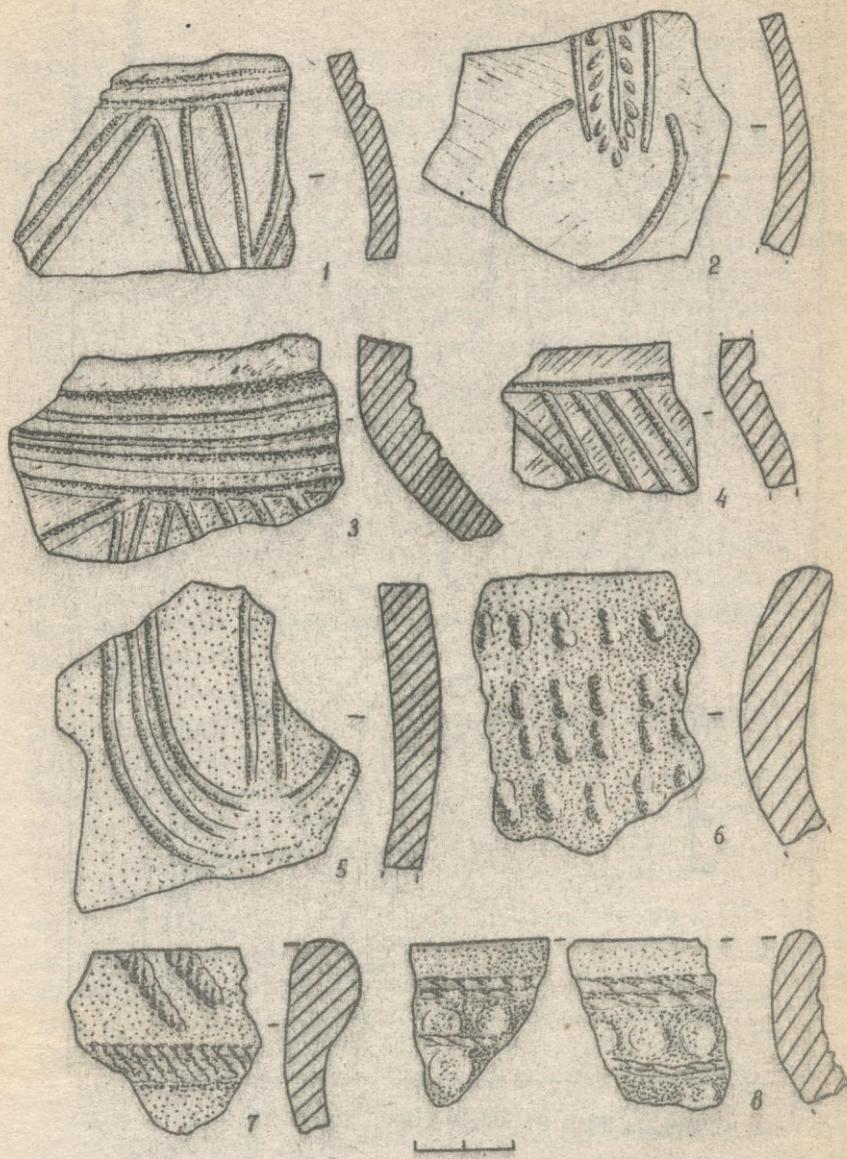

Рис. 10. ПІШАНІВКА І (1-5) та ВЕЛИКІ КОЛАНІ 2 (6-8).

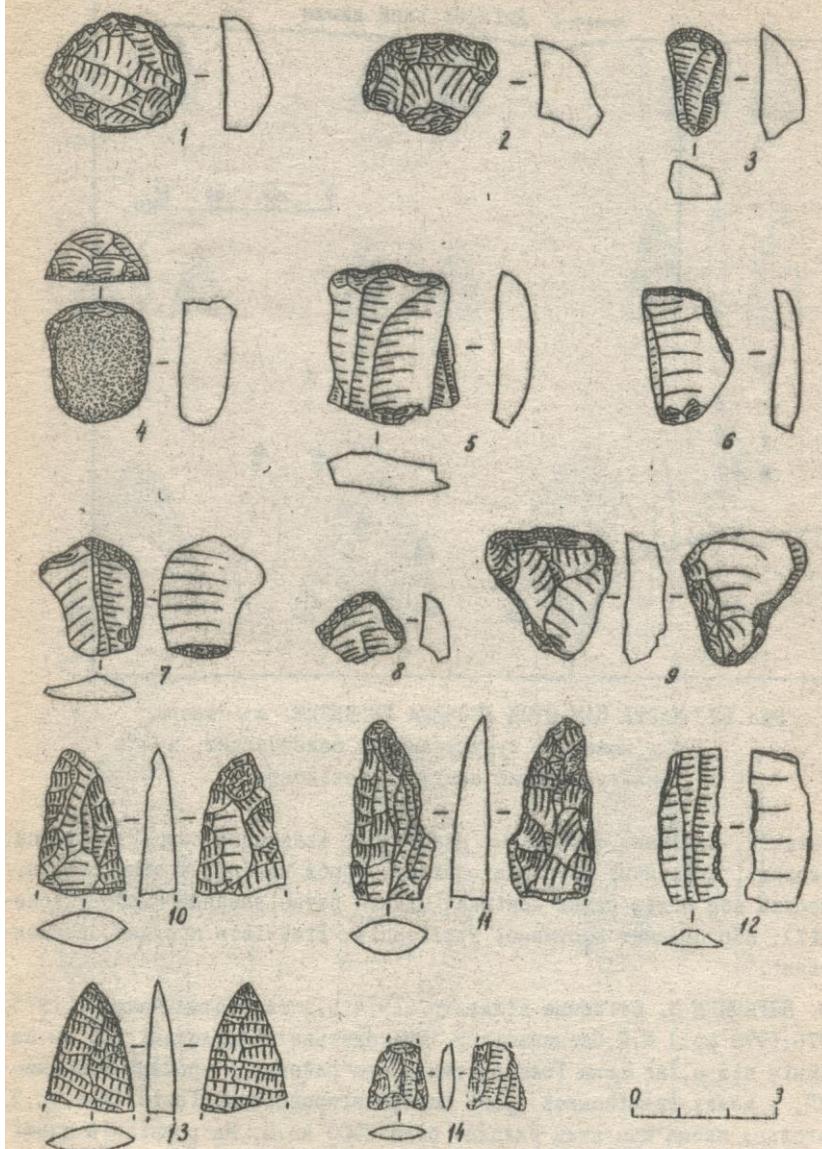

Рис. II. ПІДАНІВКА I. КРЕМ'ЯНИЙ ІНВЕНТАР.

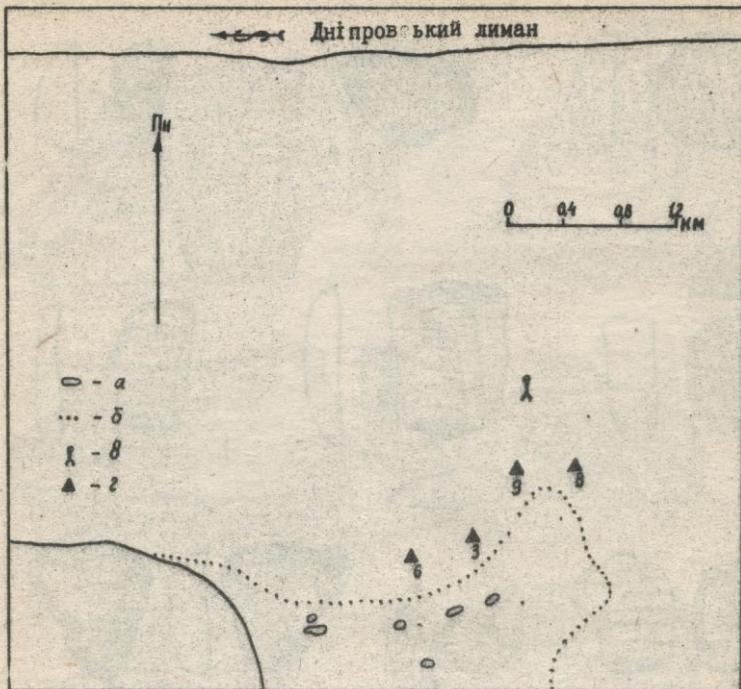

Рис. I2. КАРТА ПАМ'ЯТОК УРОЧИЩА ВЕРЕМЕНІ. а - озера,
б - межа між кучугурами та солончаками, в -
триангуляційний знак, г - стійбища.

дротиків, скребки, скобель на пластинці, вкладинка серпа?, відщепи, осколки), абразивні знаряддя з різних пород каменю, кістки тварин. Скобель або більш рання домішка (єдиний патинізований вироб у колекції), або предмет вторинної утилізації. Більшість посудин орнаментовані.

80. ВЕРЕМЕНІ 3. Стійбище відкрито (1974 р.) та обстежувалось (1975, 1976, 1978 рр.) М.П.Оленковським. Знаходиться на відстані 9,5 км на північ від с.Ів'ївка Голопристанського району, в урочищі "Веремени", у межах Іванівської арено Нижньодніпровських пісків (Рис.I2,3). Загальна площа пам'ятки складає біля 2500 кв.м. На розвіяній площині виявлено 7 скupчень кераміки діаметром 3-5 м та 1 скupчення кісток тварин. Культурний шар на більшій частині пам'ятки зруйнований

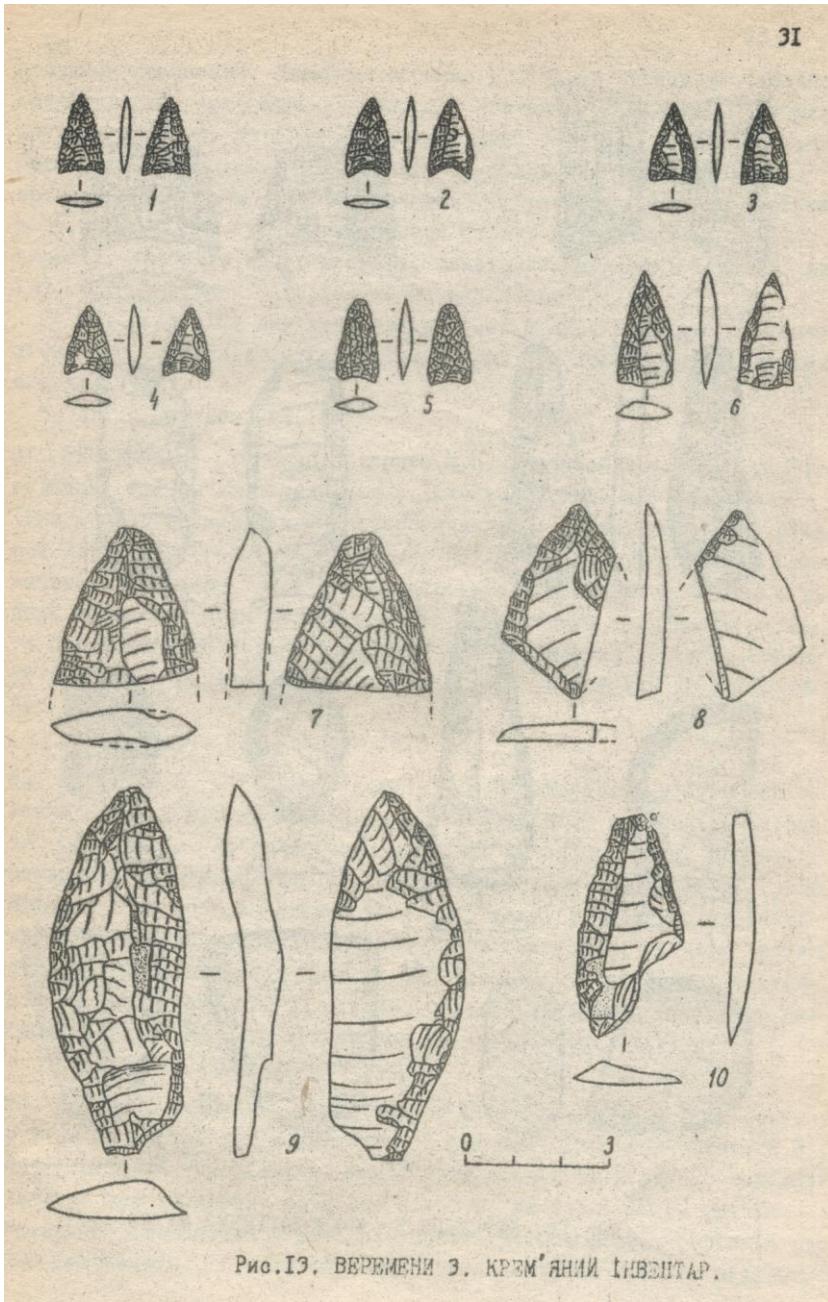

Рис. 13. ВЕРЕМЕНИ 3. КРЫМ'ЯНІЙ ІВЕНТАР.

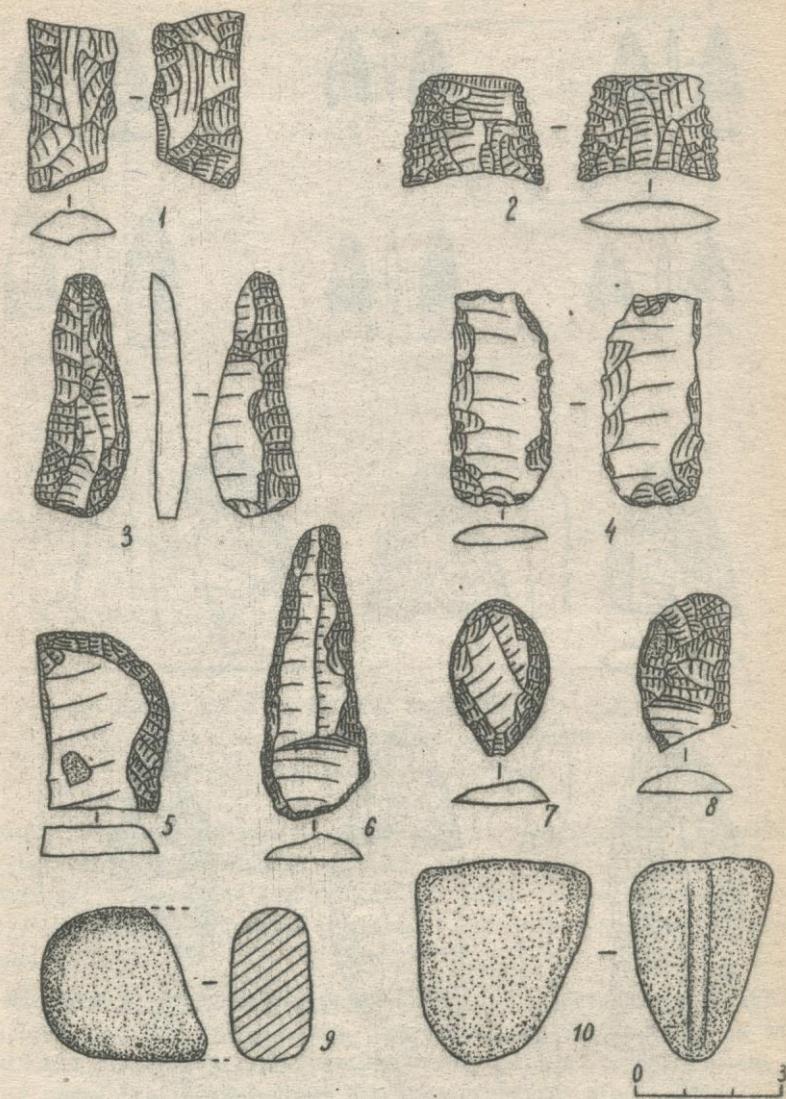

Рис. 14. ВЕРЕМЕНИ 3. АРХЕОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛ.

єоловими процесами. Матеріал зібрано у піщаній котловині складної конфігурації. Археологічна колекція численна (більше 1100 уламків глиняного посуду та біля 1500 крем'яних виробів) й різноманітна. Складається (Рис.І3;І4) з уламків (у більшості орнаментованих) круглодонних? горщиків, "курильниць", абразивних знарядь з пісковику, крем'яного інвентарю (вістря стріл, наконечники списів, скребки, скобелі, ножі, свердла, пластинки, відщепи, осколки, луски). Остеологічний матеріал ще не визначений*.

Матеріал цієї пам'ятки складається з двох комплексів – енеолітичного (середньостогівська? культура) та доби бронзи (катакомбна культура).

Літ.: Оленковский, 1977.

81. ВЕРЕМЕНИ 6. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1976 році, на відстані 9,1 км на північ від с.Іванівка, в урочищі "Веремени" (Рис.І2,6). Археологічний матеріал залягав на дні маленької піщаної котловини (розміром 15x25 м). Котловину оточують піщані бугри висотою 3-4 метри. Знахідки складаються з уламків стінок двох ліпних горщиків (біля 80 фрагментів), обпаленого крем'яного відщепу та пісковикового бруска з канавкою ("випрямлювач стріл"). Пам'ятка датується ранньою бронзою. Вірогідно відноситься до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1976.

82. ВЕРЕМЕНИ 8. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1978 році. Знаходиться у 9,7 км на північ від с.Іванівка, в урочищі "Веремени" (Рис.І2,8). Археологічний матеріал виявлено на дні піщаної котловини розміром 20x40 м. Глибина котловини не перевищує 1,5 м. Матеріал був розповсюджений по усьому днищі котловини, але більшість його складає скупчення (до 80 фрагментів) у східній частині. Знахідки складаються з біля як 100 уламків стінок ліпних посудин, уламка крем'яного вістря стріли, відщепа та луски. Датується ранньою бронзою. Можливе відношення до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1978.

83. ВЕРЕМЕНИ 9. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1978 році, у 9,9 км на північ від с.Іванівка, в урочищі "Веремени" (Рис.І2,9). Археологічний матеріал залягав у центральній та південно-західній частині дна котловини розміром 25x45 м, на площі 10x20 метрів. Матеріал складається з дрібних уламків стінок ліпних горщиків (до 200 фрагментів), б крем'яних двобічно оброблених дрібних підтрикут-

них (з виїмкою в основі) вістря стріл, уламка відщепа з ретушшю, 16 відщепів, 2 лусок, 8 осколків кременю, 6 уламків кам'яних плинток, 3 абразивних знаряддя (з пісковику та кварцитовидної породи). Є окремі остеологічні знахідки. Пам'ятка датується ранньою бронзою. Найвірогідніша культурна належність - катакомбна культура.

Арх. джер.: Оленковский, 1978.

84. ЧОРНА ДОЛІНА. Сліди стійбища катакомбної культури виявлено М.П. Оленковським у 1981 році. Пам'ятка знаходиться на відстані 2 км на північний схід від с.Чорна Долина Чаплинського району. Керамічний матеріал та окремі крем'яні вироби зібрано на схилі південно-східного борту пода Чорна Долина.

85. ПЕРШОПОКРОВКА. Стійбище відкрито Я.І.Болдіним у 1980 році. Знаходиться на південно-західній околиці с.Першопокровка Нижньосіргозького р-ну, на лівому березі пересихаючої річки Сірогоз. Зібрано небелику кількість уламків ліпного посуду (у т.ч. орнаментованого). Я.І.Болдіним пам'ятка віднесена до доби "інді-бронзи".

Арх. джер.: Болдин, 1980.

(Рис. I.5, I-7).

86. ПЕРШОПОКРОВКА. Короткочасна стоянка ямно-катакомбного часу. Відкрита Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована біля розвилки, поряд з правим рукавом балки. Виявлено фрагмент вінець горщика, прикрашеного глибокими вдавленнями (Рис. I.5, 8, 9).

Арх.: джер.: Болдин, 1980.

87. ПЕРШОПОКРОВКА. Короткочасна стоянка ямно-катакомбного часу. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована від східної околиці села до центра, на правому березі Сіргозької балки. Зібрано кілька фрагментів стінок глечиків з розчосами гребінцевим штампом, уламок кам'яного шліфованого знаряддя.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

88. НОВООЛЕКСАНДРІВКА. Короткочасна стоянка ямно-катакомбного часу. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на лівому березі Сіргозької балки біля залишничого мосту. Зборами виявлено фрагмент стінки глечика з розчосами та великі кам'яні гальки-валуни.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

89. ВЕРХНІ СІРОГОЗИ. Короткочасна стоянка ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на північній околиці села Верхні Сіргози Нижньосіргозького р-ну, на лівому березі балки. Виявлено фрагменти стінки горщика з розчосами та кінцевий скребок (Рис. I.5, I.6, II).

90. ВЕРХНІ СІРОГОЗИ. Короткачасна стоянка доби ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на лівому березі балки біля старої школи (південна частина села) на березі рівчака. Зібрано фрагменти стінок з розчосами та крем'яний відщеп.

91. ВЕРХНІ СІРОГОЗИ. Стоянка ямно-катаомного часу. Виявлено Я.І. Болдіним у 1980 р. Розташована на правому березі Сірогозької балки, на північній околиці села поміж невисоких пагорбів, що спускаються до води. На площі 150x70 м знайдено багато розбитих фрагментованих горщиків, що мали короткі прямі або трохи відгнуті назовні вінця, іноді потовщені. Посуд прикрашений під краєм вінець відбітками шнура, або мотузки. Трапляються кінцеві скребачки, ножевидні пластини. Кісток тварин майже немає (Рис. I5, I2-22).

Арх. джер.: Болдин, 1980.

92. НИЖНІ СІРОГОЗИ. Короткачасна стоянка доби ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на правому березі балки перед садибою Шапошник М.М. Знайдено фрагмент посуду з розчосами, уламок відщепа з регутишю, заподірована кістка.

93. НИЖНІ СІРОГОЗИ. 2 короткачасні стоянки доби ранньої бронзи. Знайдені Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташовані на південь від с. Нижні Сірогози, між 4 та 6 греблями. Знайдено фрагменти посудин з розчосами.

94. НИЖНІ ТОРГАЇ. Короткачасна стоянка доби ранньої бронзи. Виявлено Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована у 5-6 км на південь від с. Нижні Торгаї Нижньосірогозького р-ну, біля мосту через дорогу (Нижні Сірогози - Нижні Торгаї), на правому березі Сірогозької балки на крутому схилі. Виявлено фрагменти посуду з розчосами.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

95. НИЖНІ ТОРГАЇ. Короткачасна стоянка ранньої бронзи. Знайдено Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на лівому березі Сірогозької балки, за шосейним мостом траси Мелітополь - Каховка, у 0,8 км на південь від села Нижні Торгаї, біля тваринницької ферми. Знайдено фрагменти горщика з розчосами та відщеп кременю.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

96. НИЖНІ ТОРГАЇ. Сліди стійбища катакомбної культури, відкритого М.П.Оленковським у 1986 р., знаходяться у 3,7 км на південь від с. Нижні Торгаї. На схилі правого берега річки Сірогоз та на дамбі зібрано біля десятка уламків стінок ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих).

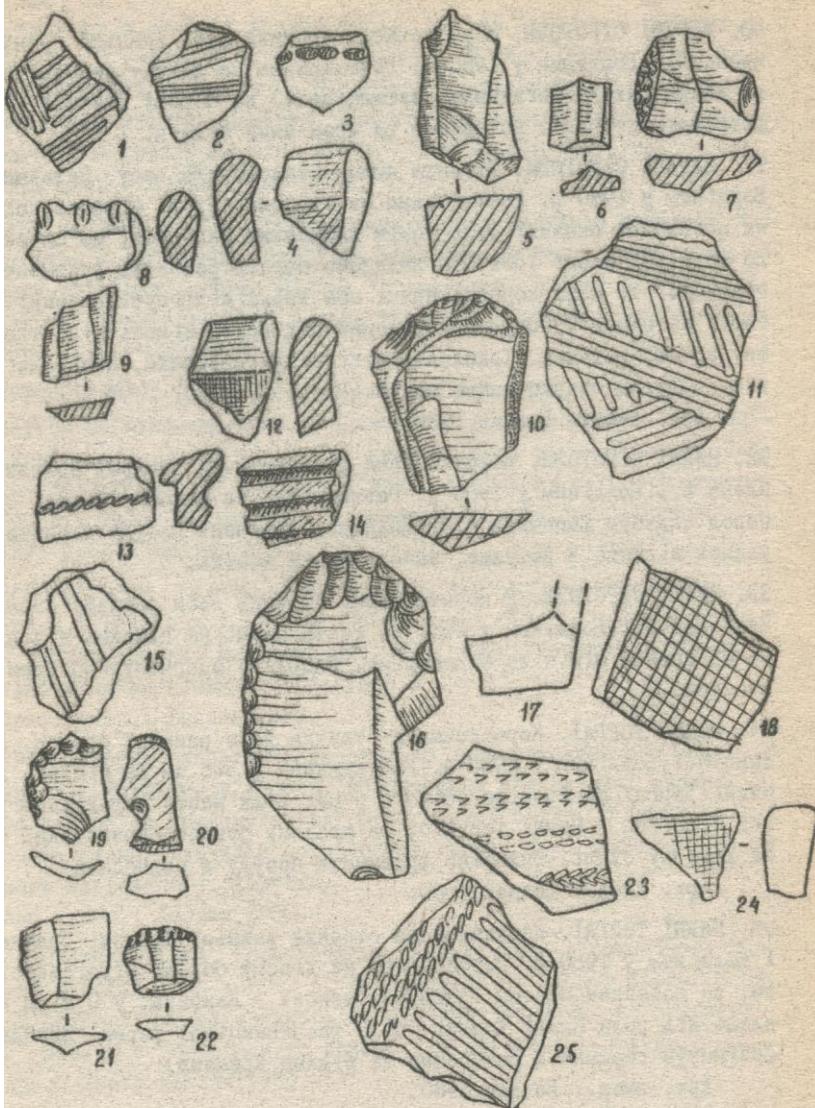

Рис. 15. АРХЕОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛ ПАМ'ЯТОК СІРОГОЗЬКОЇ БАЛКИ
 1-7 - Першопокрівка (п. 85), 8, 9 - Першопокрівка (п. 86), 10, 11 -
 Верхні Сіроゴзи (п. 89), 12-22 - Верхні Сіроゴзи (п. 91), 23-25 -
 Нижні Торгай (п. 97).

97. НИЖНІ ТОРГАІ. Короткочасна стоянка. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташована на лівому березі балки, у 3,5 км північніше Агайманського поду. Знайдено фрагменти посуду прикрашеного гребінцевим штампом та відбитками шнура. Імно-ката콤бний час (Рис.15, 23-25).

Арх. джер.: Болдин, 1980.

98. НИЖНІ ТОРГАІ. Короткочасна стоянка доби ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним в 1980 р. Розташована на лівому березі балки у 1,0 км на північ від поду Агайман. Виявлено стінку посуду з розчосами, відщеп, ножевидна пластинка, відбійник.¹

99. ФРУНЗЕ. Короткочасна катакомбна стоянка. Знайдена Я.І.Болдіним у 1980 р. Знаходиться на правому березі балки в 1,0 км на північ від с.Фрунзе Іванівського р-ну. Знайдено фрагмент вінця катакомбного горщика.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

100. ФРУНЗЕ. Короткочасна стоянка доби ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним в 1980 р. Розташована на лівому березі балки в центрі села, біля греблі. Знайдено фрагмент посудини з розчосами, ножевидні пластини, відщеп, крем'яні жовно з слідами зколів.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

101. НИЖНІ ТОРГАІ. Короткочасна стоянка доби ранньої бронзи. Знайдена Я.І.Болдіним в 1980 р. Розташована на лівому березі балки Торгай, у 2,5-3,0 км на північ від села. Знайдено фрагменти ліпних горщиків з розчосами.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

102. ТОРГАЙ. Сліди стійбища доби бронзи відкрито Я.І.Болдіним у 1980 р., у 3 км на північ від с.Нижні Торгай, на обох берегах балки Торгай (біля дамби). Виявлено значну кількість дрібних фрагментів стінок ліпних посудин та поодинокі крем'яні вироби.

Арх. джер.: Болдин, 1980.

103. НОВОУКРАЇНКА. Тимчасове сезонне поселення азово-дніпровського типу. Знайдено Я.І.Болдіним у 1980 р. Розташоване на правому березі балки Чекменчі, біля с.Новоукраїнка Новотроїцького р-ну. Площа поселення 50x30 м. Знайдено фрагменти посуду, прикрашеного відбитками подвійного шнура. Орнамент геометричний: трикутники й т.і. Знайдено скребачки, відщепи, ножевидні пластини тощо (Рис.4, I-7).

¹ Ножевидні пластинки, кінцеві скребки на пластинках та деякі інші крем'яні вироби з цього та деяких стійбіц на балках Сіргоз і Торгай, безумовно, є пізньопалеолітичними домішками (Ред.).

Арх. джер.: Болдин, 1980.

104. ПЕРЕМОГА. Десять стійбищ та окремих знахідок - кінця неоліту - раннього енеоліту відкрито В.В.Ларіним у 1980 р., обстежувались ним на протязі 1980-х років. Обстежені у 1986 та 1989 рр. М.П.Оленковським. Знаходяться на відстані 0,6-1,7 км на південний захід від с.Перемога, на дні степового поду (Новотроїцький р-н). На цих пам'ятках виявлено тільки крем'яний матеріал - нуклеуси, вістря списів та стріл, ножі-біфаси, скребки, пластини та відщепи з ретушю, пластини, відщепи, відходи виробництва.

Літ.: Оленковський, 1992; Оленковский, 1990; Арх. джер.: Кубышев, Оленковский, Ларин, 1985.

105. НОВОВОЛОДИМИРІВКА П. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1983 році. У 1984 р. здійснено шурфовку, у 1985, 1987 рр. розкопки. Знаходиться на відстані 1,5 км на південний захід від с.Нововолодимирівка Чаплинського р-ну, на мисі, утвореному правим берегом балки та берегом Сивашу (Рис.16). В верхнім шаром двошарової пам'ятки (нижній - пізньопалеолітичний), Геоморфологічно пам'ятка приурочена до субаеральної рівнини, що примикає до берегової схилу. Поверхня плато на площині пам'ятки складає 5,6 м над рівнем Сивашу.

Сланконасичений культурний шар доби ранньої бронзи досліджено розкопом на площині 50 кв.м. Залігав у п'ячі та верхній частині підпочви, на глибині 0,33-0,44 м. Виклиновався на схилі балки. Колекція знахідок з розкопу та зборів на поверхні складається з близько сотні уламків ліпних горщиків, абразивного знаряддя з пісковику, 2 крем'яних відщепів. Остеологічні знахідки ще не визначені. Пам'ятка катакомбної культури.

Літ.: Оленковський, 1992; Оленковский, 1985; Арх. джер.: Оленковский, 1983, 1985.

106. НОВОВОЛОДИМИРІВКА 8. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1983 році, знаходиться на відстані 2,7 км на південний захід від с.Нововолодимирівка, на березі Сивашу (Рис.16). У самій верхній частині схилу берега, на висоті біля 6 м над рівнем Сивашу, на площині 4x10 м вздовж берега, зібрано до десятка уламків ліпного посуду доби ранньої бронзи, уламок двобічно обробленого крем'яного вістря стріли або дротика, уламок абразивного знаряддя з пісковику. Пам'ятка катакомбної? культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1983.

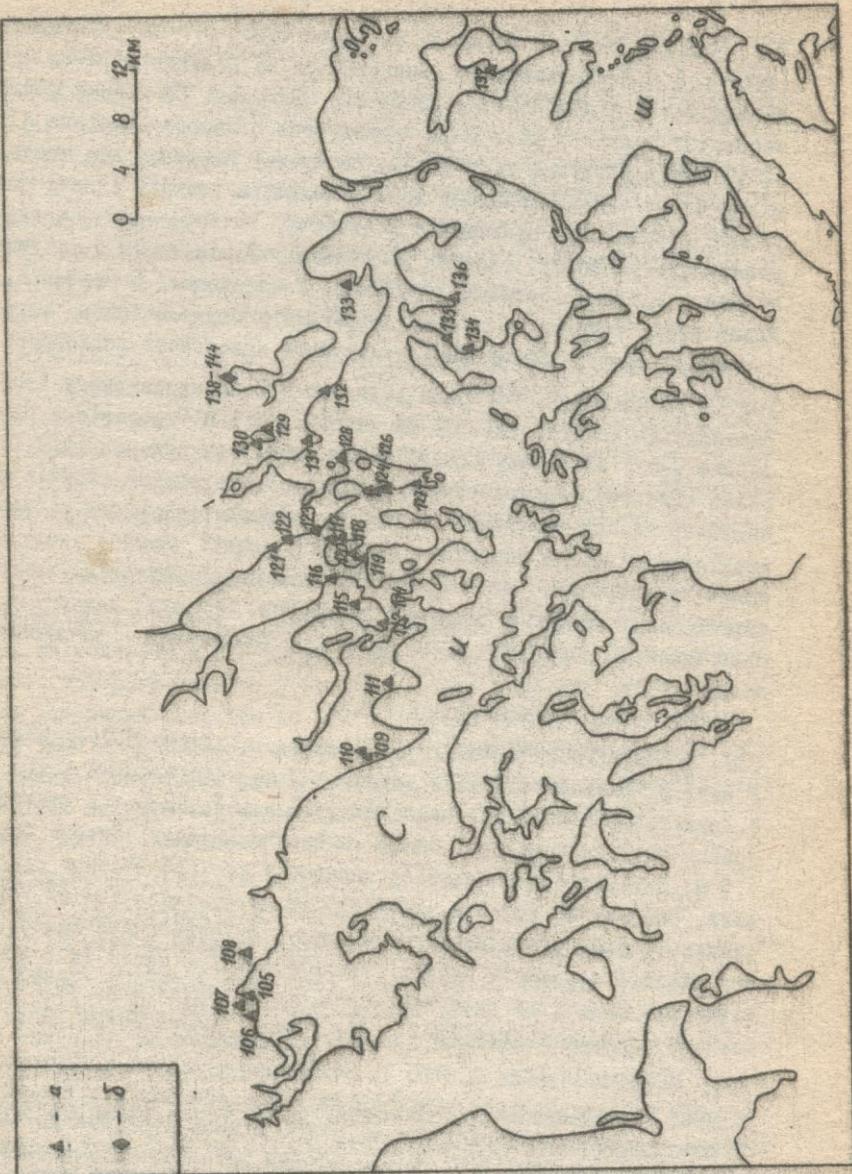

Рис. 16. КАРТА ПАМ'ЯТОК ПІВНІЧНОГО ПРИСИВАШХА.
а - стійбища, б - пам'ятки "Солоного озера"

107. ТАБІРНА БАЛКА. Стійбище відкрито (1985 р.) та обстежувалось (1987 р.) М.П.Оленковським. Знаходиться на відстані 1,4 км на південний захід від с.Нововолодимирівка (Рис.16). На лівому березі невеликої балки (в усті якої знаходиться Нововолодимирівка II), у 60-70 м від впадіння II у Сиваш, на кромці переходу від плато до схилу борту балки, виявлено до 2-х десятків уламків ліпних посудин, уламка абразивного знаряддя з пісковику, 15 крем'яних знарядь - уламок вістря спису, скребок на відщепі, 2 пластинки з ретушю, відщеп з ретушю, осколок з ретушю, 2 пластинки, 5 відщепів, краївий зкол, осколок. Пам'ятка датується у межах пізнього енеоліту - ранньої бронзи. Визначення культурної належності ускладнене.

108. СТРОГАНІВКА 9. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1983 р. Знаходиться на відстані 5,1 км на захід від с.Строганівка Чаплинського р-ну, на лівому березі балки, в 0,5 км від впадіння II у Сиваш (Рис.16). Археологічний матеріал - до десятка уламків ліпних посудин, уламок абразивної плитки з дрібноструктурного пісковику, крем'яний відщеп з ретушю - залягає у нижній частині схилу берега балки на уступчику, на I-I,5 м вище дна балки. Матеріал вимітий з берега балки ставком, що у ній утворений. Пам'ятка датується ранньою бронзою. Найвірогідніша культурна належність - катакомбна культура.

Арх. джер.: Оленковский, 1983.

109. ДРУЖЕЛОБІВСЬКИЙ ВИСТУП I. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1985 р. Знаходиться на відстані 4,3 км на південний захід від с.Дружелюбівка Новотроїцького р-ну (Рис.16), на мисі, утвореному правим берегом невеликої балки та берегом Сивашу. Висота берегу 4-4,5 м. Археологічний матеріал залягає у верхній частині схилу берега, на протязі до 25 м. Пам'ятка не шурфувалася але не викликає сумніву збереженість культурного шару. Археологічний матеріал складається з уламків ліпних горщиків (до 100 екз.) та 2 крем'яних відщепів. Культурна належність пам'ятки - катакомбна культура.

Літ.: Оленковский, 1987; Арх. джер.: Оленковский, 1985.

110. ДРУЖЕЛОБІВСЬКИЙ ВИСТУП 2. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1985 р., знаходиться у 4,0 км на південний захід від с.Дружелюбівка, на правому березі балки, у 130 м вище стійбища Дружелюбівський виступ I (Рис.16). Археологічний матеріал катакомбної культури зібрани у самій верхній частині схилу берега балки. Протяжність залягання матеріалу не перевищує 15 метрів. Виявлено до 2 де-

слятків уламків стінок ліпного посуду та крем'яній відщеп.

Арх. джер.: Оленковский, 1985.

III. ДРУЖЕЛЮБІВСЬКИЙ ВИСТУП 6. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1991 р., знаходиться на відстані 6,0 км на південний схід від с.Дружелюбівка, на мисі, утвореному впадінням безіменної балки у Сиваш (Рис.16). Висота мису над рівнем води у Сивашу до 4,0-4,5 м. Орієнтовна площа пам'ятки 20x40 м. Археологічний матеріал представлений уламками стінок ліпних горщиків катакомбної культури (до полусотні) та невеликою кількістю кісток тварин.

Арх. джер.: Оленковский, 1991.

II2. ВАСИЛІВСЬКА ЗАТОКА 1. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1984 р., знаходиться у 8,5 км на південний схід від с.Василівка Новотроїцького р-ну (Рис.16). У нижній частині схилу терасовидного уступника, висотою до 1,5 м над рівнем дна затоки Сивашу, зібрано до десятка уламків стінок ліпних посудин, крем'яні відщеп та осколок. Площа зборів матеріалу - 2x6 м. Пам'ятка датується ранньою бронзою.

Арх. джер.: Оленковский, 1984.

II3. ВАСИЛІВСЬКА ЗАТОКА 2. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1984 р. Знаходиться у 8,4 км на південний схід від с.Василівка (Рис.16). Матеріал залягав у нижній частині пологого схилу терасовидного уступника (висотою до 0,7 м) берега Сивашу. Площа зборів складає 5x30 м. Археологічний матеріал змішаний - неолітичний та доби ранньої бронзи. До ранньої бронзи відносяться до десятка уламків ліпних посудин та, можливо, 1-2 крем'яні відщепи.

Арх. джер.: Оленковский, 1984.

II4. ВАСИЛІВСЬКА ЗАТОКА 3. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1984 році. Знаходиться у 8,4 км на південний схід від с.Василівка (Рис.16). У нижній частині пологого схилу терасовидного уступника берега Сивашу знайдено крем'яній відщеп та до десятка уламків стінок ліпних посудин. Площа зборів 2x5 м. Кераміка з кварцевим піском та товченою черепашкою. Датується енеолітом - ранньою бронзою.

Арх. джер.: Оленковский, 1984.

II5. ПРИСИВАСЬКЕ 3. Стійбище відкрито М.П. Оленковським у 1984 р. Знаходиться у 10,2 км на схід - південний схід від с.Василівка Новотроїцького району, на березі Сивашу між двома великими затоками (Серпіївською та Василівською), навпроти острова Чурюк (Рис.16). Частина маленької затоки Сивашу, вздовж пологого схилу берега висо-

тою до 0,7 м, зібрано - уламок вістря дротика, уламок вістря стріли, уламок крупної пластини з ретушшю, кінцевий скребок на пластинчастому відщепі, скобель, відщеп з ретушшю, пластинка, осколок, кілька уламків отінок ліпної посудини, уламок кістки тварини. Матеріал датується енеолітом, мабуть раннім. Імовірно відноситься до середньостогівської культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1984.

ІІ6. СХІДНА ЗАТОКА. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1984 р. Знаходиться на відстані II,4 км на схід від с.Василівка (Рис.І6). У розмивах берега Сивашу та на поверхні плато виявлено кілька десятків уламків типового ліпного посуду катакомбної культури (у т. ч. з шнуровим орнаментом).

ІІ7. ЧУРЮК 1. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1990 році. Знаходитьться у північній частині острова Чурюк, у межах Новотроїцького району. Археологічний матеріал зібрано у розмивах берега, на протязі до 30 метрів. Висота берегового обриву у межах зборів складає 1,5-2,4 метри. Знахідки - до 2 десятків уламків отінок ліпних посудин та 5 крем'яних виробів (зкол з нуклеусу, 4 відщепи) - мабуть відноситься до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

ІІ8. ЧУРЮК 2. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1990 р., знаходитьться у північній частині острова Чурюк. У розмивах берега, висотою 1,4м, на протязі до 20 м виявлено до 2-х десятків уламків отінок ліпних посудин та крем'яний відщеп. Датується ранньою бронзою, імовірно, відноситься, можливо, до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1991.

ІІ9. ЧУРЮК 5. Пункт відкрито М.П.Оленковським у 1992 році. Знаходитьться у північній частині острова Чурюк (Рис.І6). На схилі берега висотою 0,5-0,6 м, на розмитих площинами змивами суглинках знайдено - крем'яні двобічно оброблене сокиризовидне знаряддя та відщеп з ретушшю. Матеріал датується енеолітом - ранньою бронзою.

Арх. джер.: Оленковський, 1992.

ІІ0. ЧУРЮК 6. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1992 році. Знаходитьться у північній частині острова Чурюк. Археологічний матеріал зібрано у розмивах дуже похилого берега (висотою 0,3-0,4 м), на мулястому дні Сивашу. Протяжність зборів до 25 м, ширина до 3-4 м. Археологічний матеріал складається з десятка дуже дрібних та пораженої збереженості уламків ліпних посудин і 15 крем'яних виробів

(уламка вістря стріли, відщепа з ретушшю, відщепів). Частина відщепів патинізовані й можуть датуватися більш раннім часом (неоліт?). Кераміка й вістря стріли датують пам'ятку ранньою бронзою.

Арх. джер.: Оленковський, 1992.

I21. ВОЗНЕСЕНСЬКЕ СТІЙБИЩЕ 4. Пам'ятку відкрито М.П.Оленковським у 1988 р. Знаходиться на відстані 2,1 км на південь від с.Вознесенка Новотроїцького району (Рис.І6). На кромці переходу до схилу берега Сивашу, на протязі до 20 метрів зібрано археологічну колекцію - до сотні фрагментів ліпних посудин та крем'яні пластинки і відщепи. Висота берега Сивашу 2,0-2,4 метра. Стійбище катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

I22. ВОЗНЕСЕНСЬКЕ СТІЙБИЩЕ 5. Пам'ятку відкрито М.П.Оленковським у 1991 р., обстежено у 1992 р. Знаходиться на відстані 7,0 км на південь від с.Вознесенка (Рис.І6). Археологічний матеріал доби бронзи зібрано у розмивах берега Сивашу (висотою 2,5-3,0 м). Матеріал залягав вздовж берега на протязі до 15 метрів. Представлений уламками ліпних горщиків (до 4 десятків); крем'яними знаряддями - скреблом, уламком грубої пластинки, відщепами; 2 уламками абразивних знарядь з пісковику (до 10 см). Культурну належність встановити важко, можливо відноситься до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1991.

I23. ВОЗНЕСЕНКА IУ. Пам'ятку відкрито у 1988 році М.П.Оленковським. Знаходиться у 8,8 км на південь від с.Вознесенка (Рис.І6). Серед підйомного матеріалу (з берегових розмивів) пізньопалеолітичної стоянки виявлено уламки ліпних посудин та вістря стріл періоду неоліту - ранньої бронзи.

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

I24. СТРІЛКА I. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1988 році й обстежене у 1990, 1991 рр., знаходиться у 8,5 км на південь від с.Заозерне Новотроїцького р-ну (Рис.І6). У розмивах берега Сивашу, висотою 0,2-1,1 м, на протязі біля 100 м, виявлено кілька десятків уламків посудин катакомбної культури та кілька крем'яних виробів (відщеп з ретушшю, відщепи, осколки).

Арх. джер.: Оленковський, 1988.

I25. СТРІЛКА 2. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1988 р., обстежувалось у 1989-1991 рр. Знаходиться у 8,9 км на південь від

с. Заозерне (Рис. I6). У розмивах берега Сивашу (висотою 2,5-3 м) виявлено змішаний матеріал пізнього палеоліту та енеоліту. Енеолітичний матеріал зібрано на протязі біля 50 м. Він складається з нечисленних уламків ліпних посудин (у т.ч. орнаментованих паралельними рядами шнуря і накольчастим штампом) та біля 3-х десятків крем'яних виробів (уламок вістря списа, скребок, скребловидне знаряддя, ніж-біфас, 3 пластинки з ретушшю, 2 відщепи з ретушшю, пластинки, відщепи).

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

126. СТРІЛКА З. Сліди стійбища катакомбної культури виявлено М.П. Оленковським у 1988 р. Знаходиться у 9,0 км на південь від с. Заозерне (Рис. I6). У розмивах берега Сивашу (висотою до 1,5 м) виявлено до 2-х десятків уламків ліпних посудин та уламок вістря стріли (або дротика).

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

127. СТРІЛКА 5. Залишки стійбища відкрито М.П.Оленковським у 1988 р., на відстані 11,7 км на південний захід від с. Заозерне (Рис. I6). У розмивах берега Сивашу, на протязі до 10 м, виявлено кілька десятків уламків ліпних посудин (у т.ч. й орнаментованих) та 2 крем'яних відщепа. Висота берегового обриву складає 0,5-0,6 м. Пам'ятка датується енеолітом і відноситься, вірогідно, до середньостогівської культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

128. ВИСТУП СТРІЛКИ І. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1988 р. Знаходиться у 5,7 км на південний захід від с. Заозерне (Рис. I6). У розмивах мисовидного виступу берега Сивашу, на протязі до 30 метрів, зібрано до двох десятків уламків ліпних посудин катакомбної культури (у т.ч. з гребінчастим накольчастим орнаментом), заготовка крем'яного вістря стріли, крем'яний осколок. Висота берегового обриву 0,5-2,5 м над рівнем води. Тут виявлено, також, керамічний матеріал білозерської культури.

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

129. ОВЕРЯНІВСЬKE ОЗЕРО І. Сліди стійбища виявлено М.П.Оленковським у 1990 році, на відстані 0,3 км на північний захід від с. Оверянівка Новотроїцького р-ну (Рис. I6). Знаходиться на південному березі штучного озера, утвореного підтопленням поду. Висота берегового обриву над дном поду складає 1,4-1,6 м. Протяжність залягання матеріалу у розмивах берега досягає 10 м. Виявлено біля десят-

ка уламків стінок ліпних посудин здогадно катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I30. ОВЕРЯНІСЬКЕ ОЗЕРО 2. Сліди стійбища, відкритого М.П.Оленковським у 1990 р., знаходяться на відстані 1,0 км на північний захід від с.Оверянівка, на західному березі штучного озера (Рис.16). Висота берегового обриву над днищем поду складає 2,6-2,8 м. В берегових розмивах, на протязі до 15 м, виявлено біля десятка стінок ліпних посудин вірогідно катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I31. ОВЕРЯНІВСЬКИЙ ВИСТУП 4. Стійбище катакомбної культури, відкрите у 1990 році М.П.Оленковським, знаходиться на відстані 2,9 км на південний захід від с.Оверянівка Новотроїцького району (Рис.16). Висота берегового обриву над рівнем Сивашу досягає 7,0-8,0 м. Матеріал виявлено у розмивах берега на протязі до 30 м. Він складається з кількох десятків уламків ліпних посудин, крем'яного скребка на відщепі, 5 відщепів.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I32. ВЕСНЯНСЬКЕ СТІЙБИЩЕ I. Пункт відкрито М.П.Оленковським у 1990 р. Знаходиться на відстані 6,0 км на південний схід від с.Оверянівка (Рис.16). У розмивах берега Сивашу (висотою 12-13 м), на протязі до 20 м, виявлено до полутора десятків уламків ліпних горщиків катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I33. КАЛИНІВКА I. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1988 році, знаходиться на лівому березі балки (у 1,0 км від владіння II у Сивашу), на відстані 0,1 км на південний схід від с.Веснянка Генічеського р-ну (Рис.16). Матеріал катакомбної культури - до полусотні уламків стінок ліпних посудин, нуклевидний кусок та 4 крем'яні відщепи - зібрано на схилі невисокого берега балки, на протязі до 40 метрів.

Арх. джер.: Оленковский, 1988.

I34. ПОПОВКА I. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1992 р. Знаходиться на відстані 5,1 км на північний захід від с.Поповка Генічеського району (Рис.16). У розмивах берега Сивашу та на поверхні, на протязі до 40 м, зібрано біля півсотні уламків стінок ліпних горщиків та 6 крем'яних виробів (скребловидне знаряддя, скребок на відщепі, долотовидне знаряддя, відщеп з ретушшю, 2 відщепи). Висота берега від 1,4 до 2,5 м. Пам'ятка датується ранньою бронзою.

Відноситься до катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1992.

135. ПОПОВКА 2. Залишки стійбища, відкритого М.П. та С.М. Оленковськими у 1992 р., виявлено у 6,3 км на північ від с. Поповка, на березі Сивашу (Рис.І6). У розмивах солончаково-піщаного терасовидного виступу (висотою до 0,5 м, завширшки до 20 м), на протязі до 50 м зібрано біля 2 десятків уламків стінок ліпних посудин здогадно катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1992.

136. ДОВГА ЗАТОКА І. Стійбище катакомбної культури відкрито М.П. та С.М. Оленковськими у 1992 році. Знаходитьться на відстані 4,5 км на північний схід від с. Поповка, на березі довгої затоки Сивашу, у межах Чонгарського півострова (Рис.І6). Біля півсотні уламків ліпних посудин катакомбної культури зібрано на поверхні берега (висотою біля 0,8 м) на площині біля 10x30 м.

Арх. джер.: Оленковський, 1992.

137. АРАБАТСЬКА СТРІЛКА. Сліди стійбища катакомбної культури виявлено у 1992 р. О.В. Гавrilovim на Арабатській Стрілці, у межах Генічеського р-ну (Рис.І6). На березі солоноводного озера зібрано невелику кількість кераміки та уламок кам'яної шліфованої сокири. Матеріал скучення не складав, а залягав на значному протязі вздовж берега.

Арх. джер.: Гавrilov, 1992.

138. СОЛОНЕ ОЗЕРО І. Залишки стійбища відкрито М.П. Оленковським у 1988 р. Знаходиться у 0,3-0,4 км на південь від с. Сивашівка Новотроїцького р-ну (Рис.І7, I). У розмивах берега подової долини (штучної водойми) та на відвалах ставків-риборозплідників виявлено кілька десятків уламків типової катакомбної кераміки, крем'яне вістрия стріли, відщепи.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

139. СОЛОНЕ ОЗЕРО Ш"б". Стійбище катакомбної культури. Відкрито М.П. Оленковським у 1989 р. Знаходиться на відстані 0,8 км на південь від с. Сивашівка, у середній частині підковообразного підвищення (Рис.І7, 2), що підіймається на 0,8-1,0 м над днищем подової долини. Площа залягання підйомного матеріалу складала 25x35 м. Матеріал складається з декількох десятків уламків ліпних горщиків та кількох крем'яних виробів (у т.ч. вістря дротика або стрили). З 1990 р. пам'ятка повністю затоплена штучною водоймою "Солоне озеро".

I40. СОЛОНЕ ОЗЕРО УП. Стійбище, відкрите М.П.Оленковським у 1989 р., знаходиться у 0,5 км на південний захід від с.Сивашівка, на березі подової долини (Рис.І7,3). Пам'ятка обстежувалась у 1990-1992 рр., шурфувалась у 1990 р. Серед різночасового археологічного матеріалу, виявленого у розмивах берега, є кераміка катакомбної культури. Шурfovкою встановлена багатошарівість пам'ятки (4 шари). Верхній шар відноситься до катакомбної культури, залягає у почві на глибині 36-41 см. Висота берегу складає до 2 м над дном подової долини. Ця пам'ятка, як і майже усі археологічні пам'ятки "Солоного озера", інтенсивно руйнується штучним ставком з вини директора місцевого радгоспу (нешодавнього інструктора райкому КПСС) Дяченка.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I41. СОЛОНЕ ОЗЕРО IX"а". Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1989 р. Знаходиться на відстані 1,4 км на південний захід від с.Сивашівка (Рис.І7,4). Пам'ятка обстежувалась та шурфувалась у 1990 р. У верхньому культурному шарі багатошарової пам'ятки та у розмивах берега подової долини виявлено кераміку, крем'яні вироби та остеологічний матеріал катакомбної культури. Культурний шар залягає у почві, на глибині 39-44 см від поверхні. Висота берега досягає 2,5-2,7 м над дном подової долини. Пам'ятка майже повністю зруйнована штучною водоймо "Солоне озеро".

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I42. СОЛОНЕ ОЗЕРО XI. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1990 р. Знаходиться у 1,9 км на південь від с.Сивашівка (Рис.І7,5). Висота верхньої кромки берегового обриву складає до 1,5 м над дном подової долини. Матеріал - до півсотні уламків стінок ліпних горщиків, уламок кам'яної сокири, 2 крем'яні відщепи - виявлено у берегових розмивах, на протязі більше 100 м. Пам'ятка катакомбної культури.

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

I43. СИВАШІВКА I"а". Сліди стійбища катакомбної культури виявлено М.П.Оленковським у 1989 році, на відстані 1,7 км на південний захід від с.Сивашівка (Рис.І7,6). У розмивах берега "Солоного озера" зібрано невелику кількість уламків ліпних посудин та 4 крем'яніх відщепи.

I44. СИВАШІВКА 2. Стійбище відкрито М.П.Оленковським у 1990 році. Знаходиться у 2,4 км на південь від с.Сивашівка (Рис.І7,7). Висота берега над рівнем дна подової долини не перевищує 2 м. Матеріал

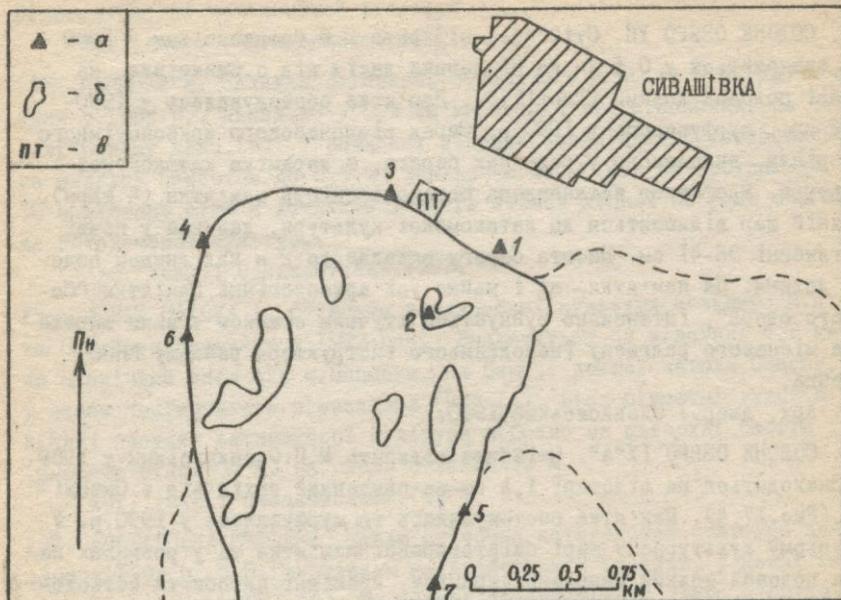

Рис.17. ПЛАН РОЗТАШУВАННЯ СТІЙБИЩ НА СОЛОНому ОЗЕРІ.
а - стійбища, б - підвищення (острови), в - пташник

зібрано у розмивах берега "Солоного озера" на протязі до 60 м. Серед знахідок біля 3-х десятків уламків посудин катакомбної культури та 6 крем'яних виробів (нуклеус, скребок, відщеп з ретушю, 3 відщепи).

Арх. джер.: Оленковський, 1990.

ПАМ'ЯТКИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ (СІЧЕСЛАВСЬКОЇ) ОБЛАСТІ

145. КАПУЛІВКА. Енеолітичний могильник. Відкрито у 1961 р. О.В.Бодянським. Розташований на краю високого плато на мисі, при впадінні річки Чортомлик у Дніпро, біля с.Капулівка Нікопольського р-ну. Виявлено близько 40 поховань.

Літ.: Шапонникова, Бодянський, 1970.

146. КАПУЛІВКА. Виявлено рештки давньоїменного поселення. Відкрито О.В.Бодянським у 1957 р. Розташовано на мисі, в урочищі "Кручка",

біля с. Капулівка, в урвищі берега. Шурфи закладено у 1957 р. Культурний шар малонасичений, потужністю 0,6-1,0 м - сезонне поселення. Під час шурфовки виявлено кераміку двох типів:

- 1) горщики з прямими короткими відігнутими низові вінцями, прикрашені шнуровим орнаментом
- 2) фрагментовані горщики з прямими вінцями, оздоблені відбитками рогожі.

I47. КАПУЛІВКА. Безкурганний могильник пізньоямного та ранньокатакомбного часу. Відкрито О.В.Бодянським. Знаходиться на відстані 0,8 км на південь від Капулівки, проти Чортомлицької Січі. Знайдено уламки посуду з прямими короткими вінцями, широким опуклим туловою. Горщики оздоблені шнуровим орнаментом. На кераміці - сліди розчесів.

I48. КАПУЛІВКА. На захід від рибартілі, у 0,8 км від старого цвинтарю, О.В.Бодянським у 1977 р. виявлено ґрутовий катакомбний могильник. Шурфувався, виявлено 15 поховань з ямною та катакомбною керамікою.

I49. КАПУЛІВКА. Ґрутовий катакомбний могильник відкрито О.В.Бодянським у 1977 р. Знаходитьться за могилою Сірка.

I50. ОЛЕКСІЇВКА. У південному напрямку від с. Олексіївка Нікопольського р-ну (на відстані 1 км), на лівому березі р. Чортомлик відкрито катакомбний могильник. Судячи з опису посуду - керамічні чаші - він, вірогідно, інгульського типу. Відкрито О.В.Бодянським у 50-ті роки. За багаторічними спостереженнями на ньому має бути до 150 поховань. Не розкопувався.

Літ.: Шапошникова, 1961.

I51. ЧЕРВОНОГРИГОРОВКА. Ґрутовий катакомбний могильник. Відкрито О.В.Бодянським у 50-ті роки. Знаходитьться біля с. Червоногригорівка Нікопольського р-ну, на мисі річки Ребун. Розкопана яма шириною 0,9 м. Рештки кістяку та чаша з ручкою у вигляді двох рожків. Край вінець загнутий у середину. Орнамент ялинковий нарізний.

I52. ГРУШІВКА-ІЛЛІНКА. Ямно-катакомбний могильник відкрито О.В.Бодянським у 1977 р. Знаходитьться недалеко від м. Марганець, в урочищі "Калат". Не розкопувався.

I53. ІЛЛІНКА. На відстані 0,4 км від дворіжкової балки знаходиться ґрутовий могильник ямної культури. Виявлений О.В.Бодянським у 1977 р. Шурфувався. Знайдено поховання небіжчика в положенні на

спині з піднятыми у колінах ногами. Яма овальна. Біля кісток під-
сипка та шматок вохри.

154. ВИЩЕТАРАСІВКА. Між с. Вищетарасівка та Касівка, у долині ба-
лки, виявлено ґрутовий ямно-катакомбний могильник. Відкритий О.В.
Бодянським у 1975 р. Не розкопувався. На березі знайдено кістки
більше 10 чоловік. Посуд з низькими вінцями, широким опуклим туло-
вом та заоваленим дном. Прикрашений відбитками гребінцевого штам-
пу.

155. КІРОВО. На річці Солоній виявлено енеолітичне стійбище (тим-
часова стоянка). Відкрито О.В.Бодянським у 1961 р. Не шурфувалося.
Зборами виявлена кераміка з значною домішкою черепашки.

ПАМ'ЯТКИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

156. БІЛЕНЬКЕ. У 4,0 км від с. Біленьке виявлено місце знаходження
доби ранньої бронзи. Обстежено І.Т. Тихомоловою у 1988 р. Знайдено
крем'яний наконечник дротика та ретушер. Відкрито О.В.Бодянським.

157. БІЛЕНЬКЕ. Ґрутовий давньоємний могильник з типовим посудом.
Відкрито О.В.Бодянським у 1960 р., у західному кінці с. Біленьке.
Не шурфувався.

158. ЛИСОГОРКА. Місце знаходження доби ранньої бронзи. Виявлено у
1988 р. І.Т. Тихомоловою. У 30-50 м від пристані с. Лисогорка знай-
дено фрагменти кераміки з гребінцевим штампом. На верхівці Лисої
гори виявлено культурний шар потужністю 0,4 м з керамікою, кіст-
ками тварин, черепашками. Сезонне стійбище?

159. МАЛА ХОРТИЦЯ (БАЙДА). Біля м. Запоріжжя. Укріплене поселення
катакомбної культури. Виявлено Р.О.Юров у 1968 р., який помилко-
во вважав, що культурний шар на острові (внаслідок земляних робіт
ХУШ ст.) цілком знищено. Незайману частину поселення знайдено у
1990 р. В.Е. Гллінським. Знаходиться у північній частині острова.
Розкопками відкрито дві стіни з ровом між ними та двома ровами на
південі від стін, а також залишки стін (Рис. I.18, I-8).

Серед знахідок - кераміка типу Перуна, трапляються східні
харківські фрагменти. Відчутні середньодніпровські впливи. Знайде-
но вістря стріл та дротиків, металеві камені, інший інвентар.

Літ.: Гллінський, Пустовалов, 1992.

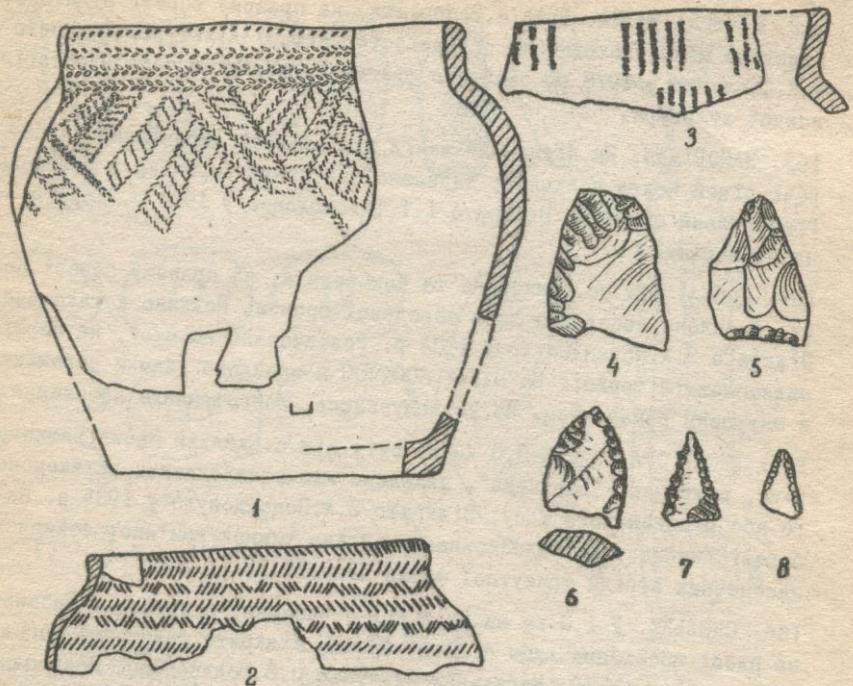

Рис.І8. МАТЕРІАЛ ПОСЕЛЕННЯ МАЛА ХОРТИЦЯ (БАЙДА).

І60. МАЛА ХОРТИЦЯ. Біля м. Запоріжжя, на острові Мала Хортиця (правий берег Дніпра), на глибині 9 м виявлено місцезнаходження енеоліту - бронзи. Відкрито Г.І.Шаповаловим у 1970 р. Розташовано на схилі ложа р.Дніпро. Внаслідок постійних розмивів коси між Малою Хортицею та правим берегом, пісочану дону змінило, а речі залишилися на місці. Знайдено 2 посудини середньостогівської культури, зернотерка та кам'яна сокира. На глибині 14 м виявлено ріг бізона, мотику з рога оленя, частину дубового човна.

Літ.: Шаповалов, 1971.

І61. КАНЦЕРСЬКА БАЛКА. Біля м. Запоріжжя, у 0,7 км на північ від с. Канцерка виявлено місцезнаходження (сліди стійбища) середньостогівської культури. Відкрито З.Х.Попандопуло у 1984 р. Знайдено фрагменти кераміки.

I62. НАУМОВА БАЛКА. Біля с.Запоріжжя, на правому березі р.Дніпро, виявлено місцезнаходження середньостогівської культури. Відкрито Т.К.Шевченко у 1978 р. Знайдено фрагменти кераміки середньостогівської культури.

I63. ЗАПОРІЖЖЯ. На південний захід від станції Гасанівка, на березі річки Мокра Московка, виявлено фрагменти кераміки з розчосами гребінцевим штампом. Відкрито І.Т.Тихомоловою у 1988 р. Коротко-часна стоянка.

I64. КОНКА. Між с. Дмитрове та Комишеваха, на правому березі Конки, знайдено поселення доби середньої бронзи. Можливо катакомбне. Відкрито З.Х.Попандопуло у 1984 р. Розташоване на мисі, на першій надзаплавній терасі. На площі 800x400 м знайдено уламки кераміки з шнуровим орнаментом. Не розкопувалось. Довготривале поселення.

I65. ЛИСА ГОРА. У 2,5-3,0 км на схід від с.Скельки Василівського р-ну, в урочищі "Басанька", виявлено місцезнаходження катакомбного або пізньої залізної доби. Відкрито З.Х.Попандопуло у 1984 р. На березі Каховського водосховища знайдено уламок кам'яної сокири та наконечник стріли трикутної форми (Рис. I9, I2-I3).

I66. СКЕЛЬКИ. У 1,0 км на схід від с.Скельки, в урочищі "Басанька", на площі поселення доби пізньої бронзи відкрито ґрунтovий могильник ямної культури. Могильник відкрито О.В.Бодянським. Розкопано два поховання. Один небіжчик лежав головою на схід, про другого відомостей немає.

I67. БАЛКИ. Місцезнаходження доби ранньої та середньої бронзи. Розташовано на березі Каховського водосховища у гирлі балок, у центрі с.Балки Василівського р-ну. Знайдено І.П.Савовським у 1979-ті роки. Серед знахідок бронзова провушна сокира, подібна до сокир колонтаївського типу, дві кам'яні сокири-напівфабрикати (без закінчених свердловин), кулькоподібна булава, та уламок (лезо) кам'яної сокири типу бородинського скарбу. Також знайдено фрагменти кераміки з розчосами та ножовидні крем'яні пластини (Рис. I9, I-5).

I68. БАЛКИ. В західній частині с.Балки, в урвищі берега, виявлено ґрунтovий ямно-катакомбний могильник. Відкритий О.В.Бодянським. Розташований на березі Каховського водосховища, на першій надзаплавній терасі. Розкопано 5 поховань у ямах. Серед них літнє поховання, перекрите стелово. Небіжчик 10-12 років лежав головою на

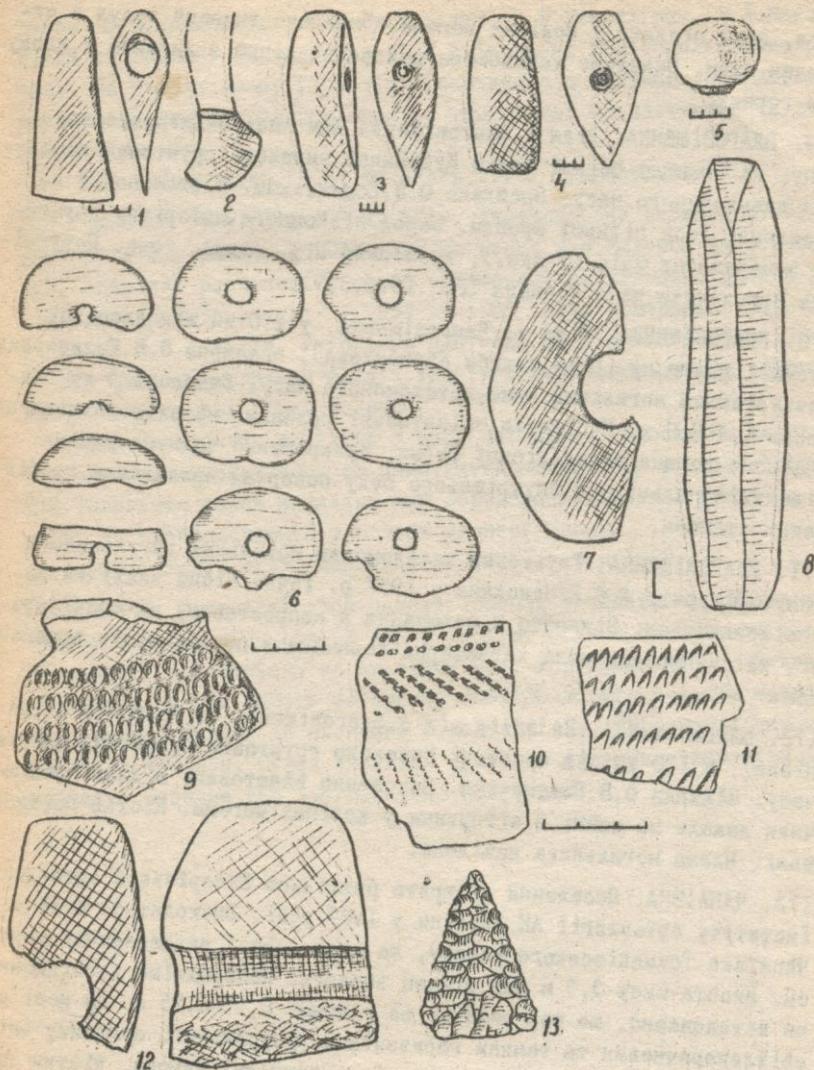

Рис. 19. АРХЕОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛ. 1-5 - Балки (п. I67); 6,8,9 -
Ілаговещенка (п. I69); 7 - Нижній Рогачик (п. 26); 10,11 -
Каховка (п. 47); 12,13 - Лиса гора (п. I65).

схід, ноги піднято у колінах догори. Знайдено типовий посуд з округлими дном. Виявлено катакомбне поховання жінки з дитиною у якому був горщик.

169. БЛАГОВІЩЕНКА. Біля с. Благовіщенка Кам'янсько-Дніпровського р-ну, на правому березі балки Кузьминої, виявлено грунтовий могильник давньоїменного часу. Знайдено О.В.Бодянським. Розташований на поселенні доби пізньої бронзи. Серед підйомного матеріалу пружечки з черепашок *Unio* (7 екз.), крем'яній ніж, вохра, тощо. Потужність могильника не з'ясована (Рис.19,6,8,9).

170. БЛАГОВІЩЕНКА. Біля с. Благовіщенка, у 2,0 км від насосної станції радгоспу (біля садиби Карнаухова), виявлено О.В.Бодянським безкурганий могильник ямно-катакомбного часу. Виявлено 5 ям глибинами 1,4-2,0 м. Небіжчики орієнтовані головами на схід та південь. Знайдено горщик яйцеподібної форми, прикрашений чотирма рядами відбитків пальців. З внутрішнього боку поверхня вигладжена гребінцевим штампом.

171. БЛАГОВІЩЕНКА. Грунтовий катакомбний могильник інгульського типу. Відкрито А.О.Шепінським у 1957 р. Точне місце знахідки не повідомляється. Відкрито 3 поховання в випростаному на спині станові, які супроводжувала характерна кераміка з прокресленим орнаментом.

172. БЛАГОВІЩЕНКА. На захід від с. Благовіщенка (в напрямку с. Іванівка), в 1,0 км від пристані виявлено грунтовий могильник ямного часу. Відкрив О.В.Бодянський. Поховання влаштовані в ямах. Небіжчики лежали на спині з зігнутими у колінах ногами. Кістки пофарбовані. Площа могильника невідома.

173. ЧАПАЇВКА. Поселення відкрито розвідкою Запорізької експедиції Інституту археології АН України у 1989 році. Знаходиться біля с. Чапаївка Токмаківського району, на мисі першої надзаплавної тераси. Висота мису 3,5 м над рівнем заплави. Попередніми дослідженнями встановлено, що шар залягає на глибині 0,55-0,75 м, на межі між світлокоричневим та темним горизонтами гумусованого суглинку (підпочва?). Виявлено фрагменти кераміки, крем'яні вироби, кістки тварин азово-дніпровської культури кінця неоліту.

Літ.: Котова, Рассамакин, 1990

174. КАМ'ЯНА МОГИЛА. Пам'ятку відкрито М.І.Веселовським наприкінці XIX століття. Досліджувалась на протязі багатьох років О.М.Ба-

дером, В.М.Даниленком, М.Я.Рудинським, В.М.Гладиліним, Б.Д.Михайловим та іншими. Знаходиться біля с.Терпіння Мелітопольського району. На стелях печер і гrotів пісковикового останцю досліджено малюнки різних історичних епох, у тому числі енеолітичних та доби ранньої бронзи.

Літ.: Даниленко, 1986; Михайлов, 1976; Рудинський, 1961.

І75. ЧЕРВОНА ГОРА (КАМ'ЯНА МОГИЛА). Багатошарове поселення. Відкрито у 1930-х роках. У 1938 році на ньому О.М.Бадером були проведені невеликі розкопки. Основні розкопочні дослідження провів у 1947 році В.М.Даниленко. У 1983 та 1987 роках контрольні розкопки здійснив Д.Я.Телегін. Усього на пам'ятці досліджено більше 150 кв. м. Пам'ятка знаходиться біля с.Терпіння Мелітопольського району, на правому березі річки Молочна.

В.М.Даниленком виділено 3 шари які мають відношення до цього випуску - 2 енеолітичних та ямно-ката콤бний доби ранньої бронзи. Д.Я.Телегіним також виявлено шар середньостогівської культури енеоліту та слабонасичений шар доби ранньої бронзи.

Літ.: Бадер, 1959; Даниленко, 1986; Телегін, 1990.

І76. ВОВЧЕ. Поселення доби ранньої бронзи знайдено Херсонською археологічною експедицією ІА УАН у 1984 р. біля с.Вовче Акимівського району. Розташовано на високому мисі корінного берегу Утлюцького лиману. Площа зборів матеріалу 200x180 м. Різночасове поселення від ранньої бронзи до пізнього середньовіччя. Культурний шар потужністю 0,4-0,6 м. Серед знахідок численні фрагменти кераміки з рожевими. Сезонне або довготривале поселення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Абиколова М.И., Оленковский Н.П., Рольник Г.В. Охранные работы на Нижнем Днепре // АО 1978 года. - Москва: Наука, 1979. - С.286.
- Бадер О.Н. Очерк работ Азово-Черноморской экспедиции // КСИИМК, Вып.30. - Москва, 1980. - С.174-180.
- Болдин Я.И. Обследование древних балок в Херсонской области // АО 1980 года. - Москва: Наука, 1981. - С.232.
- Бондар М.М. Деякі підсумки дослідження побутових пам'яток катакомбної КІО // Археологія, №54. - Київ: Наукова думка, 1986. - С.26-33.
- Вязьмітіна М.І. Могильники епохи бронзи біля с. Золота Балка // АП, №Х. - Київ, 1961. - С.64-74.
- Даниленко В.М. Кам'яна Могила. - Київ: Наукова думка, 1986. - I52с.
- Зубар В.М., Літвінова Л.Г. Роботи експедиції "Славутич" у 1978 р. // Археологія, №38. - Київ: Наукова думка, 1982. - С.110-112.
- Гллінський В.Е., Пустовалов С.Ж. Фортезі на острові Мала Хортиця (Байда) // Праці центру пам'яткоznавства. - Київ, 1992. - Вип. №. - С.142-156.
- Котова Н.С., Рассамакин Ю.Я. Новое поселение азово-днепровской культуры в Приазовье // Проблемы первобытной археологии Северного Причерноморья. Тез. докл. научн. конф., ч.І. - Херсон, 1990. - С.39-40.
- Лагодовська О.Ф., Шапошникова О.Г., Макаревич М.Л. Михайлівське поселення. - Київ, 1962. - 246с.
- Мацкевич Л.Г. Археологические разведки в Цюрупинском районе Херсонской области (1961-1962 гг.) // Краткие сообщения о полевых археологических исследованиях Одесского государственного археологического музея за 1963 год. - Одесса: Маяк, 1965. - С.20-35.
- лов Б.Д. Кам'яна могила. - Дніпропетровськ: Промінь, 1976. - 23с.
- Михайлов Е. Настінні малюнки Кам'яної Могили // ПУ, №4. - Київ, 1976. - С.30.
- Никитин В.И. Матвеевка I - поселение катакомбной культуры на Южном Буге // СА, 1989, №2. - С.136-141.
- Оленковский Н.П. Работы Херсонского музея - АО 1976 года. - Москва: Наука, 1977. - С.347.

- Оленковский Н.П. Исследования местонахождений каменного века на Нижнем Днепре // АО 1978 года. - Москва: Наука, 1979. - С. 378-379.
- Оленковский Н.П. Работы на Сиваше и Нижнем Днепре // АО 1979 года. - Москва: Наука, 1980. - С.314-315.
- Оленковский Н.П. Разведки на Нижнем Днепре // АО 1980 года. - Москва: Наука, 1981. - С.293.
- Оленковский Н.П. Разведки на Нижнем Днепре // АО 1981 года. - Москва: Наука, 1983. - С.297.
- Оленковский Н.П. Исследования на Нижнем Днепре и в Северном Присивашье // АО 1983 года. - Москва: Наука, 1985, - С.328-329.
- Оленковский Н.П. Работы на Нижнем Днепре и в Северном Присивашье // АО 1984 года. - Москва: Наука, 1986. - С.283.
- Оленковский Н.П., Кубышев А.И. Разведки в Херсонской области // АО 1985 года. - Москва: Наука, 1987. - С.356-357.
- Оленковский Н.П., Савченко К.Н. Археологические данные о палеосекологической ситуации в Северном Присивашье в III тысячелетиях до н.э. // Тез. докл. научн. конф. - Херсон, 1990. - С.41-42.
- Оленковский Н.П. Роль специализированных археологических разведок в подготовке материалов Свода памятников истории и культуры // Тез. докл. научн. конф. - Полтава, 1990. - С.13-15.
- Оленковский Н.П. Сиваш - глазами археолога // Природа, №9; Москва, 1990. - С.66-67.
- Оленковский Н.П. К реконструкции палеосекологии Северного Причерноморья в позднем плейстоцене и голоцене // Проблемы исследования памятников археологии Северского Донца. Тез. докл. научн. конф. - Луганск, 1990. - С.35-37.
- Оленковский Н.П. Неолитические и ранненеолитические памятники степного междуречья Днепр - Молочная // Древности степного Причерноморья и Крыма. - Запорожье, 1990. - С.3-12.
- Оленковський М.П. Пам'ятки доби палеоліту. Археологічна карта Нижньодніпровського регіону. Вип.1. - Херсон, 1992. - 64с.
- Оленковський М.П. Пам'ятки мезоліту та неоліту. Археологічна карта Нижньодніпровського регіону. Вип.2. - Херсон, 1992. - 92с.
- Пустовалов С.Ж. О формах политогенеза в катакомбном обществе Северного Причерноморья // Проблемы изучения катакомбной культурно-исторической общности. Тез. докл. научн. конф. - Запорожье, 1990. - С.81-84.
- Рудинський М.Я. Кам'яна Могила. - Київ, 1961. - 140с.

- Савовський І.П. Археологічні розвідки в районі с.Балки на Запоріжжі // 'Археологія', №24. - Київ: Наукова думка, 1977. - С.96-100.
- Телегин Д.Я. Новые раскопки поселения Каменная Могила в Приазовье // Тез. докл. научн. конф. - Херсон, 1990. - С.31-33.
- Шаповалов Г.И. Гидроархеологические исследования в р.Днепр у остр. Хортица // АО 1971 года. - Москва: Наука, 1972. - С.395-396.
- Шапотникова О.Г. Могильники епохи бронзи на Нижньому Дніпрі // АП, №Х. - Київ, 1961. - С.3-12.
- Шапотникова О.Г., Болянський О.В. Капулівський енеолітичний могильник на Нижньому Дніпрі // Археологія, №XXIУ. - Київ, 1970. - С.ІІ2-ІІ8.
- Шапотникова О.Г., Шарафтінова І.М., Смирнов С.В., Нікітін В.І. Но ві пам'ятки доби міді-бронзи в Північно-Західному Причорномор'ї // Археологічні дослідження на Україні в 1969 році. - Київ, 1972, Вип.ІУ. - С.39-41.

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА

Болянський О.В. Археологічні пам'ятки Запорізької та Дніпропетровської областей, які зруйновані, або руйнуються водами озера Леніна та Каховського моря.. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1977/89.

Болдин Я.И. Разведки по левому берегу р.Днепра в Херсонской области, - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1980/19.

Гаврилов А.В.

Зубарь В.М., Болдин Я.И., Абикулова М.И., Литвинова Л.Г. Отчет об археологических разведках и охранных раскопках в зоне размыва берегов Каховского водохранилища в Херсонской области - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1978/6.

Оленковский Н.П. Отчет о полевых археологических работах на территории Херсонской области в 1976 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1976/38.

Оленковский Н.П. Отчет о проведенных археологических исследованиях на Нижнем Днепре в 1978 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1978/39.

Оленковский Н.П. Отчет о проведенных исследованиях памятников каменного века на Нижнем Днепре в 1979 году. - НА ІА АН України.

- ни. - Ф.Е. №I979/74.
- Оленковский Н.П. Отчет о работах первобытной охранной экспедиции Херсонского музея в 1980 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I980/72.
- Оленковский Н.П. Отчет о разведках на Нижнем Днепре в 1981 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I981/48.
- Оленковский Н.П. Отчет о работах на Нижнем Днепре и в Северном Присивашье в 1983 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I983/46.
- Оленковский Н.П. Отчет об исследованиях на Нижнем Днепре и в Северном Присивашье в 1984 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I984/57.
- Оленковский Н.П. Отчет об исследованиях памятников каменного века в Северном Присивашье в 1985 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I985/63.
- Оленковский Н.П., Кубышев А.І., Ларин В.В. Отчет о проведенных исследованиях памятников каменного века в степном левобережье Херсонской области в 1980-1985 годах. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I985/7а.
- Оленковский Н.П. Отчет о разведках в Северном Присивашье в 1988 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I988/ .
- Оленковський М.П. Звіт про розкопки та розвідки пам'яток пізнього палеоліту та мезоліту у Нижньому Подніпров'ї і Північному Присиваші у 1990 році. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I990/81.
- Оленковський М.П. Звіт про дослідження пам'яток кам'яного віку в Північному Присиваші у 1991 році. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I991/ .
- Оленковський М.П. Звіт про дослідження пам'яток кам'яного віку в Північному Присиваші у 1992 році. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I992/ .
- Телегин Д.Я. Отчет о работе разведочного отряда Никополь-Гавриловской экспедиции - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I953/І6.
- Телегін Д.Я., Шмаглій М., Шарафтінова І.М. Археологічні розвідки по берегах Каховського моря в 1957 році. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I957/10-а.
- Тихомолова И.Р. Отчет о разведках на территории Запорожской области в 1988 г. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I988/193.
- Тихомолова И.Р., Плещивенко А.Г. Отчет о раскопках и разведках в Васильевском районе Запорожской области в 1984 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №I984/76.

- Тощев Г.Н., Андрух С.И. Отчет об археологических разведках в Бердянском и Куйбышевском районах Запорожской области в 1986 году. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1986/7І.
- Шапошникова О.Г., Бодяnsький О.В., Шепинський А.О. Звіт про роботу Дніпровського загону Дніпровської експедиції за 1957 році. - НА ІА АН України. - Ф.Е. №1957/ІО-б.
- Шепинський А.О. Археологічні розвідки по берегах Каховського моря, проведені в жовтні 1957 року. - НА ІА АН України. - Ф.Е. № 1957/ІО.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АО - Археологические открытия
- АП - Археологічні пам'ятки
- КСИИМК - Краткие сообщения Института истории материальной культуры
- НА ІА - Науковий архів Інституту археології
- ПУ - Пам'ятки України
- СА - Советская археология

ЗМІСТ

Вступ	3
Пам'ятки Херсонської області	7
Пам'ятки Дніпропетровської області	48
Пам'ятки Запорізької області	50
Список літератури	56
Архівні джерела	58
Список скорочень	60

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МИКОЛА ПЕТРОВИЧ ОЛЕНКОВСЬКИЙ
кандидат історичних наук

СЕРГІЙ ЖАНОВИЧ ПУСТОВАЛОВ
кандидат історичних наук

ПАМ'ЯТКИ ЕНЕОЛІТУ
ТА РАНЬОЇ БРОНЗИ

АРХЕОЛОГІЧНА КАРТА НИЖНОДНІПРОВСЬКОГО
РЕГІОНУ

3-Й ВИПУСК

Відповідальний редактор серії М.П.Оленковський

Підписано до друку 25.У.1993 р. Формат 60x84/І6
Умовн. друк. арк. 3,9. Тираж 200 екз. Замовл. №
Розмножувальна дільниця Херсонської облбібліотеки